Klimaatplan voor het grondgebied van de stad Brussel

Goedkeuring College 01/12/2022

Goedkeuring gemeenteraad 12/12/2022

INLEIDING

De steden staan in de frontlinie van de klimaatverandering. De gevolgen van de opwarming van de aarde, die in de stedelijke gebieden sterker is, zijn vandaag al voelbaar: hittegolven, overstromingen, droogte, achteruitgang van de biodiversiteit, enz.

Uit de aanbevelingen van het IPCC blijkt dat de lokale overheden door hun territoriale, sociale en economische bevoegdheden belangrijke actoren zijn in de strijd tegen klimaatverandering.

Met de goedkeuring van een Agenda 21 in 2008 en een eerste Klimaatplan in 2018 heeft de Stad Brussel zich geprofileerd als een van de pioniersgemeenten voor het vastleggen van klimaat- en duurzaamheidsdoelstellingen.

In het licht van de aangekondigde evolutie van de klimaatproblematiek komt de Stad Brussel vandaag in actie met de goedkeuring van een **nieuw Klimaatplan**. De doelstelling is nog ambitieuzer en is op de lange termijn gericht: een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen met 55% tegen 2030 en koolstofneutraliteit tegen 2050 voor het hele grondgebied. Deze doelstelling van koolstofneutraliteit wordt voor de openbare gebouwen zelfs tegen 2040 al nagestreefd. De Stad voert ook acties om de resiliëntie van het grondgebied mogelijk te maken.

Dit nieuwe Klimaatplan beantwoordt aan de **regionale doelstellingen** en staat op het kruispunt van andere plannen en strategieën die in verschillende domeinen op gemeentelijk en regionaal niveau zijn aangenomen. Daarbij aansluitend biedt het een overzicht van de klimaatmaatregelen en definieert het een strategie voor actie op schaal van het grondgebied van de Stad.

Het Plan weerspiegelt het engagement van de hele Brusselse administratie en het voltallige College van Burgemeester en Schepenen.

Door ambitieuze maatregelen te nemen, geeft de Stad ook het goede voorbeeld. Daarom stelt zij voor dat alle **actoren van het grondgebied** op participatieve wijze bijdragen aan het proces en nodigt ze hen uit om mee te doen en maatregelen voor te stellen.

Het **Actieplan** dat dit strategische plan aanvult, bevestigt de acties die de Stad al voert, met name in het kader van Agenda 21 en het eerste Klimaatplan, en het intensiveert ze. Het wil ook de interventiedomeinen van de Stad en de soorten hefbomen uitbreiden. Het Actieplan, dat is gepubliceerd op https://www.brussel.be/klimaatplan, wordt permanent geëvalueerd en aangevuld door het College. Het zal ook worden gevoed door de acties van de actoren op het grondgebied.

Het is door alle krachten te mobiliseren, dat de klimaattransitie kan plaatsvinden.

De strijd tegen de klimaatverandering kan ook een opportuniteit zijn. Van Brussel een **resiliënte Stad** maken, betekent de Stad zelfvoorzienend te maken op het gebied van energiebronnen, voedsel, materialen, enz. Zo maakt het Klimaatplan het dus mogelijk om te anticiperen op de **sociale en economische gevolgen** op lokaal niveau van een meer mondiale crisis.

Philippe Close
Bourgmestre

Benoit Hellings
Echevin du Climat

Een Plan op het kruispunt van gemeentelijke en regionale plannen

Thema	Stad Brussel	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Transversaal	Transversaal strategisch plan (TSP)	Regionaal Lucht-, Klimaat- en Energieplan (LKEP) - versie 2.0 van het Energie- en Klimaatplan (EKP)
	Gemeentelijk plan voor duurzame ontwikkeling (GPDO) - in ontwikkeling	Brussels Wetboek van Lucht, Klimaat en Energiebeheersing (BWLKE)
	Koudeplan	Gewestelijk plan voor duurzame ontwikkeling (GPDO)
Voeding & landbouw	Strategie stadslandbouw	Strategie Good Food 2.0
Afval	Toiletplan	BRUDALEX 2.0
		Gewestelijk programma voor pesticidenreductie (GPPR)
		Gewestelijk programma voor circulaire economie (GPCE) - Be Circular
Water	Gemeentelijk waterplan (GWP) - wordt momenteel gevalideerd	Waterbeheerplan (WBP)
Economie		Gewestelijke strategie voor economische transitie (GSET)
		Shifting economy
Energie & Gebouwen	Isolatieplan voor sociale woningen	Plan voor Lokale Actie voor het Gebruik van Energie (PLAGE)
	Huisvestingsplan	Renolutie-strategie
	Huisvestingsplan van het OCMW	
Evenementen, cultuur & toerisme	Duurzaamheidsstrategie voor evenementen van het BME	Eco-event charter
Mobiliteit	Good Move Vijfhoek	Plan Good Move
	Fietsactieplan	Goederenvervoerplan
	Bedrijfsvervoerplan (BVP)	
Vegetalisering en biodiversiteit	Bomenplan	Natuurplan
		Gewestelijk programma voor pesticidenreductie (GPPR)

Doelstellingen van het Plan

Het Klimaatplan definieert voor het grondgebied van de Stad Brussel ambitieuze gekwantificeerde doelstellingen, die het mogelijk maken om ten minste de verbintenissen van het meerderheidsakkoord, de klimaat-noodverklaring en de gewestelijke en Europese doelstellingen in de verschillende thema's te realiseren. Daarom wil het de uitstoot van broeikasgassen met 55% verminderen tegen 2030, streven naar koolstofneutraliteit tegen 2050 en de resiliëntie van het grondgebied tegen de klimaatverandering versterken. Bovendien wordt de doelstelling van koolstofneutraliteit voor de openbare gebouwen al nagestreefd tegen 2040.

Een klimaatstrategie met meerdere pijlers

**vergeleken met het referentiejaar 2008*

Bovendien worden in het nieuwe Klimaatplan de actieplannen die met Agenda 21 en het eerste Klimaatplan werden opgestart, samengevoegd tot één document.

Om deze doelstellingen te bereiken, zal de Stad:

- een koers en strategische pijlers definiëren om haar klimaatbeleid en -acties tegen 2050 te sturen
- een concreet actieplan voorzien binnen haar administratie en op haar grondgebied:
    - De Stad neemt een actieplan aan waarvoor zij in het kader van haar bevoegdheden, haar administratie en haar gebouwen doelstellingen **vaststelt**;
    - Verder stelt ze niet-bindende doelstellingen voor het grondgebied **voor** . Om daartoe bij te dragen stimuleert, bevordert en ondersteunt de Stad acties die door de actoren van het grondgebied worden uitgevoerd, volgens de methodologie die in het hoofdstuk over governance zal worden gedefinieerd.

In de verschillende hoofdstukken van het plan zal worden bepaald hoe deze doelstellingen moeten worden verwezenlijkt, rekening houdend met **de budgettaire beperkingen** en erop toeziend dat de maatregelen bij voorrang ten goede komen aan de **meest achtergestelde bevolkingsgroepen** zonder dat hun koopkracht wordt aangetast.

Leeswijzer Klimaatplan

Het plan is onderverdeeld in **10 thematische hoofdstukken** : energie, openbare ruimte en mobiliteit, afval en hulpbronnen, water, duurzame voeding, groene ruimten en biodiversiteit, evenementen, cultuur, sport en toerisme, economie, jeugd, transformatie van de administratie.

Voor elk van de thema's bevat het Plan een **visie tot 2050** en **strategische doelstellingen tegen 2030**.

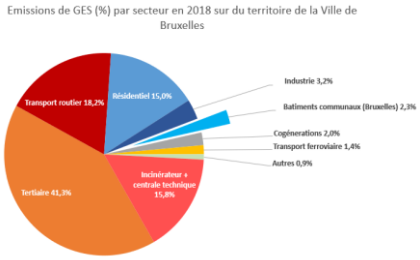
Waar mogelijk heeft de Stad Brussel **gekwantificeerde en meetbare doelstellingen** vastgesteld. Voor de meeste doelstellingen neemt de Stad 2019 als referentiejaar, het jaar waarin de klimaat-noodtoestand werd uitgeroepen. Indien de indicatoren voor deze periode niet beschikbaar zijn, wordt het referentiejaar verschoven naar uiterlijk 2022. Het Klimaatplan bemvat ... 120 strategische doelstellingen, die in het actieplan worden vertaald in bijna 400 acties.

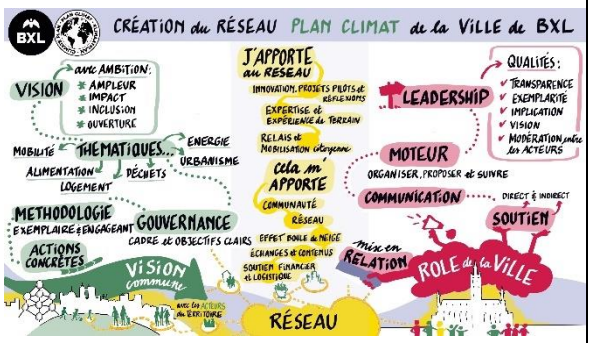
Het Klimaatplan moet **in onderlinge samenhang worden gelezen**. Sommige uitdagingen zijn immers gemeenschappelijk voor verschillende thema's. Zo heeft de circulaire economie betrekking op zowel de economie als het afvalbeleid. Het energiebeleid betreft in de eerste plaats het beheer van de gebouwen, maar ook de economie.

De thematische hoofdstukken worden aangevuld met een **methodologisch** hoofdstuk waarin wordt beschreven op welke wijze de actoren van het grondgebied worden betrokken in het proces.

Traject van het Klimaatactieplan van de Stad Brussel

2008 -> 2020	*Agenda 21* Van 2008 tot 2020 was Agenda 21 het actieplan waarin de transversale prioriteiten van de Stad Brussel inzake duurzame ontwikkeling werden afgekondigd en in concrete acties werden omgezet. Het doel was een globale visie en strategie te hebben en het gemeentepersoneel, de lokale actoren, gebruikers en burgers te mobiliseren rond verbindende projecten. Agenda 21 was gebaseerd op de uitdagingen op het vlak van duurzame ontwikkeling van de Stad en haar OCMW, namelijk milieubescherming, sociale rechtvaardigheid en economische ontwikkeling, de fundamenten van goed bestuur.
2010	*Oprichting van de Cel Energie van de Stad Brussel*
2016	*Ondertekening van het Burgemeestersconvenant voor Klimaat en Energie* Convention des Maires pour le Climat et l'Énergie EUROPE In 2016 heeft de Stad Brussel het Burgemeestersconvenant voor Klimaat en Energie ondertekend. Dit initiatief brengt sinds 2008 een groot netwerk van steden samen die de ambitie hebben om de klimaat- en energiedoelstellingen van de Europese Unie na te streven. Met de ondertekening van het Burgemeestersconvenant verbinden de steden zich ertoe om middellange- en langetermijndoelstellingen vast te leggen die in overeenstemming zijn met de EU-doelstellingen en minstens even ambitieus zijn als de nationale doelstellingen. In 2018 was de doelstelling voor 2030 vastgesteld op een vermindering van de uitstoot van 40%.
2018	*Klimaatplan 1.0. – 'We Are The Change'*

	 In 2018 heeft de Stad Brussel een eerste klimaatplan aangenomen: We are the change. Dit actieplan is ontstaan in het kader van het Burgemeestersconvenant, met als doel de uitstoot van broeikasgassen met 40% te verminderen tegen 2030. De 35 acties die het bevat, maken het mogelijk om zowel deze verminderingsdoelstelling te vervullen, als bij te dragen tot de resiliëntie van de Stad tegenover de klimaatveranderingen (onderdeel aanpassing). 23 acties werden opgestart en hebben geleid tot een positieve evaluatie in het kader van de verbintenissen van het Burgemeestersconvenant
2019	 *Klimaat-noodmotie* In september 2019 heeft de Stad Brussel de 'Klimaat-noodtoestand' uitgeroepen en zich ertoe verbonden om haar ambities in de strijd tegen de klimaatverandering te verhogen. Het doel is om tegen 2050 koolstofneutraliteit te bereiken, met een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen met 55% tegen 2030.
2020	**Evaluatie van de evolutie van de uitstoot en het Klimaatplan** In 2018 bedroegen de territoriale uitstoot ongeveer 1 500 ktCO2e, ofwel een daling van 21% ten opzichte van het niveau van 2008. De grootste uitstoot is afkomstig van de tertiaire sector, het wegvervoer, de verbrandingsoven en de woonsector. Tussen 2008 en 2018 is de uitstoot die verband houdt met de gemeentelijke infrastructuur, met 23% gedaald, rekening houdend met een koolstofintensiteit van de Belgische elektriciteitsmix (location based), en met 37%, rekening houdend met de aankoop van groene stroom door het gemeentebestuur (market based). Zij zijn gedaald van 44 ktCO2e tot 33,5 ktCO2e. Deze uitstoot heeft betrekking op drie afzonderlijke entiteiten: de gebouwen van de administratie, de gebouwen van de Grondregie en de gebouwen van het OCMW.
2021	*Oprichting van de Klimaatdienst* Fusie van de cellen voor milieuadvies en duurzame ontwikkeling *Participatieproces - openstelling voor het grondgebied*

	  De Stad heeft in 2021 een participatieve dynamiek geïntroduceerd door burgers en deskundigen te raadplegen bij de ontwikkeling van haar klimaatplan. De participatieve aanpak werd toegepast rond verschillende acties: straatinterviews met burgers, bijeenkomsten in de wijken rond de Babbeleir, thematische workshops met burgers en deskundige actoren, en interviews met jongeren tussen 16 en 25 jaar in de openbare ruimte.
2022	*Lancering van een netwerk van actoren rond het Klimaatplan* In 2022 bracht het participatieve proces van het Klimaatplan een vijftigtal actoren uit het gebied samen om een roadmap uit te tekenen en het begin van een gedeeld bestuursmodel tussen de Stad en het gebied op te stellen. *Goedkeuring van het Klimaatplan*
2023	*Oprichting van de Burgerraad voor het Klimaat* *Interne evaluatie Stad van het Plan*
2024	*Balans, openbare evaluatie en aanpassing van het Plan*
2025	*Interne evaluatie Stad van het Plan*
2026	*Balans, openbare evaluatie en aanpassing van het Plan*
2027	*Interne evaluatie Stad van het Plan*
2028	*Balans, openbare evaluatie en aanpassing van het Plan*
2029	*Interne evaluatie Stad van het Plan*
2030	*Balans, openbare evaluatie en aanpassing van het Plan*

Een voorbeeldig energiebeleid en gebouwenbeheer

De renovatie van woningen is al jarenlang een prioriteit voor de Stad Brussel, en ze heeft een groot renovatieplan gelanceerd voor de sociale woningen beheerd door de Brusselse OVM's. De Grondregie en het departement Openbaar Patrimonium van de Stad voeren ook een ambitieus en proactief beleid om de doelstellingen te bereiken van de klimaatplannen van de Stad. Op deze terreinen zijn onze fundamentele en elkaar versterkende doelstellingen in de strijd op alle niveaus tegen de opwarming van de aarde, de volgende:

1. toegang tot degelijke, toegankelijke en kwalitatieve huisvesting voor iedereen;
2. blijven nadenken over hoe de energiekosten kunnen worden beperkt, van het ontwerp van openbare gebouwen tot het hergebruik van materialen bij vervanging, evenals hun regelmatige onderhoud;
3. een regelmatige optimalisering van het dagelijks gebruik van openbare gebouwen door overheden en burgers."

Lydia Mutyebele Ngoi, Schepen van Openbaar Patrimonium en van de Grondregie

Visie 2050

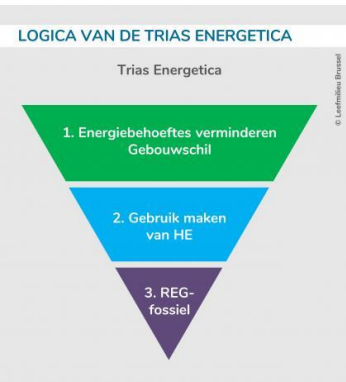
In 2050 is Brussel een stad die erin geslaagd is haar verbruik te verminderen en het energiesysteem van haar grondgebied om te vormen. Het gebouwenbestand van het grondgebied heeft een energieprestatieniveau van 100 kWh/m²/jaar aan primaire energie bereikt. Naast energie-efficiëntie zijn de verschillende oplossingen nu ook beheerst in hun uitvoering en gebruik: fotovoltaïsche cellen, thermische panelen, riothermie, geothermie, aquathermie, warmtepompen, stedelijke windenergie, waterstof, biomethanisatie, enz. Ze hebben het mogelijk gemaakt om in Brussel een koolstofvrije energie-autonomie te bereiken. De meeste wijken zijn nu verbonden door stadsverwarmingsnetwerken, de productie van lokale hernieuwbare energie is geïntegreerd in elk vastgoedproject, collectieve zelfconsumptie is systematisch geworden, collectieve renovatieprojecten hebben

bijgedragen tot de ontwikkeling van verschillende "positieve energie"-wijken op het grondgebied, en het merendeel van de bij renovatieprojecten gebruikte materialen is afkomstig van of opnieuw geïntegreerd in recyclagekanalen. In 2050 heeft Brussel het juiste evenwicht gevonden tussen de energiebehoeften van het grondgebied, de lokale productie en de levering van hernieuwbare energie voor specifieke toepassingen, met behoud van een betaalbare prijs en het welzijn van de bevolking.

Context en problemen

Omdat energie de kern vormt van alle menselijke activiteiten, neemt zij een centrale plaats in onze samenleving in. Energie is nodig voor verwarming, verlichting en vervoer, maar ook in de industrie om goederen en diensten te produceren die op de markt worden verkocht (textiel, voorwerpen, meubilair, enz.), in de tertiaire sector (om diensten te verlenen aan de bevolking, bedrijven, enz.), in de landbouw om ons voedsel te produceren, in recreatieoorden (cultuur, sport, restaurants, enz.), in scholen, voor gezondheidszorg of voor digitaal gebruik. De vermindering van ons energieverbruik vereist dus een transversale visie die alle in dit klimaatplan beschreven kwesties integreert. Dit eerste hoofdstuk richt zich op het energieverbruik in de bouwsector, aangezien dit de grootste bron van broeikasgasemissies in de regio is. De tertiaire sector en de residentiële sector alleen al vertegenwoordigden 56% van de directe emissies op het grondgebied van de stad Brussel in 2018 (CO2 Logic).

Om de klimaatdoelstellingen van de stad te bereiken, stelt Leefmilieu Brussel voor de logica van de "Trias Energetica" te volgen:

- Ons verbruik prioritair verminderen, bijvoorbeeld door de energieprestaties van gebouwen te verbeteren.
- Vervolgens optimaal gebruik maken van beschikbare hernieuwbare energiebronnen, bijvoorbeeld door het ontwikkelen van lokale energieproductie om de energieonafhankelijkheid te vergroten.

- Ten slotte efficiënte energiesystemen gebruiken voor niet-drukbare behoeften en behoeften waarin niet lokaal kan worden voorzien.

1. Energie-efficiëntie van gebouwen en aanpassing aan de gevolgen van klimaatverandering

Verschillende scenario's van deskundigen tonen aan dat het mogelijk is om af te stappen van fossiele brandstoffen en in onze basisbehoeften te voorzien met hernieuwbare energiebronnen. In al deze scenario's wordt echter aangedrongen op de noodzaak om onze behoeften en ons verbruik aanzienlijk te verminderen. Dit betekent dat de massale renovatie van gebouwen en koolstofarme woningen prioritair moet worden aangepakt, met bijzondere aandacht voor :

- Het beperken van de behoefte aan warmte in de winter (hoge mate van warmte-isolatie, goede luchtdichtheid, maar ook optimalisering van de zonnewinst, compactheid, enz.).
- Het beperken van de behoefte aan koeling in de zomer (ontwerp van glazen oppervlakken, doeltreffende zonwering, mogelijkheden voor natuurlijke ventilatie, enz.).
- Het beperken van de verlichtingsbehoeften door de daglichttoetreding en het kunstlicht te optimaliseren.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft een regionale renovatiestrategie voor gebouwen gelanceerd onder de naam RENOLUTION. Voor woongebouwen in Brussel wordt gestreefd naar een gemiddeld primair energieverbruik van 100 kWh/m²/jaar, d.w.z. een gemiddeld verbruik gedeeld door 3 ten opzichte van de huidige situatie. Voor openbare gebouwen, zoals kantoren, sportcentra, scholen en kinderdagverblijven is de **RENOLUTION** ambitieuzer. De tertiaire sector zal dus het goede voorbeeld moeten geven door vanaf 2040 te streven naar koolstofneutraliteit.

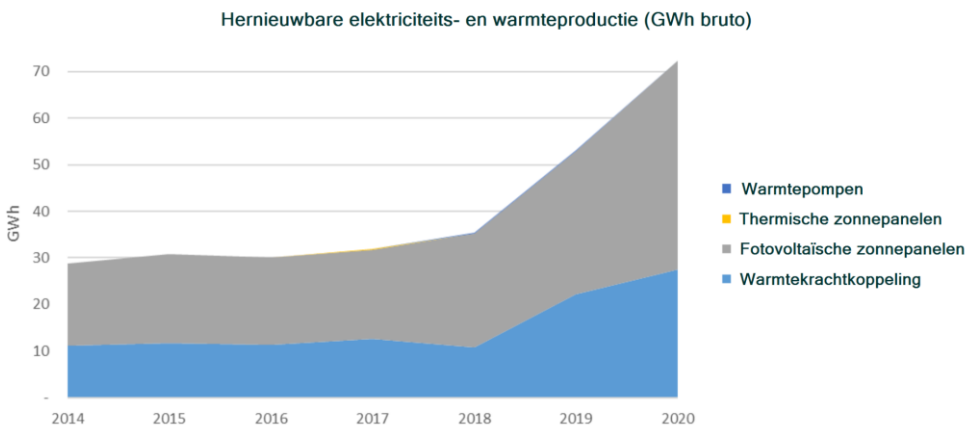
Om deze doelstellingen te bereiken moet de renovatie in Brussel (1) evolueren naar passieve normen die een drastische vermindering van het verwarmingsverbruik mogelijk maken en (2) het renovatietempo verdrievoudigen. Nieuwe gebouwen mogen tijdens de werking geen

fossiele brandstoffen meer verbruiken (door het gebruik van bioklimatologisch ontwerp, isolatie, bescherming tegen de zon, geothermische energie, fotovoltaïsche panelen, enz.) en moeten oplossingen integreren die het zomercomfort verbeteren om hoge temperaturen aan te kunnen. De renovatie van thermische flats is zowel een energiekwestie als een sociale kwestie, aangezien een groot deel van de slecht geïsoleerde woningen wordt bewoond door kansarmen. In 2019 leefde in het Brussels Gewest 20% van de huishoudens in brandstofarmoede. Door de crisis is dit cijfer gestegen tot 26,5% van de Brusselaars die grote moeilijkheden ondervinden om hun energiefactuur te betalen.

2. Productie en verbruik van groene en lokale energie

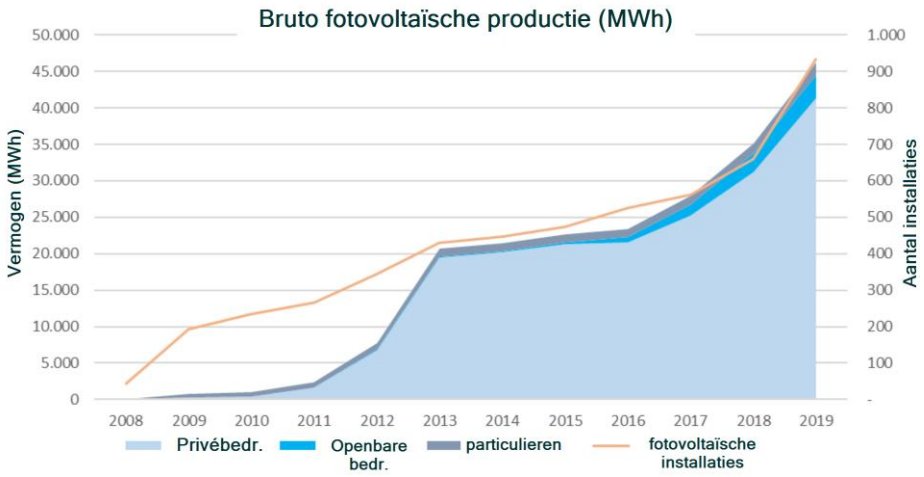
In een context van hoge volatiliteit van de energieprijzen en geopolitieke onzekerheid is de kwestie van de energie-autonomie een belangrijke kwestie van veerkracht.

Het hoofddoel is om optimaal gebruik te proberen maken van plaatselijk beschikbare hernieuwbare bronnen zoals zon, lucht of water om in het merendeel van de verwarmings- en/of koelingsbehoeften te voorzien. Zo wil de stad Brussel haar productie van hernieuwbare energie, die momenteel voornamelijk door fotovoltaïsche panelen en warmtekrachtkoppelingsinstallaties wordt geproduceerd, aanzienlijk verhogen. Op het grondgebied van de stad Brussel moeten bekende en innovatieve oplossingen worden ontwikkeld, zowel op grote bedrijfsgebouwen of openbare infrastructuren als op particuliere woningen. Alle oplossingen moeten worden overwogen: of het nu gaat om de uitbreiding van de installaties van warmtepompen, thermische zonnepanelen, warmtekrachtkoppelingen, geothermische systemen, warmtenetten of zelfs om de benutting van het potentieel van kleine windturbines die op gebouwen kunnen worden geïnstalleerd, of om het testen van systemen voor de terugwinning van warmte of koude via de riolering, het metronet of de kelders.

Bron: Leefmilieu Brussel

In 2008 waren particulieren de eersten die de fotovoltaïsche productie op het grondgebied van de stad op gang brachten. Sinds 2010 zijn particuliere ondernemingen de belangrijkste producent van fotovoltaïsche energie geworden, goed voor 40.000 MWh in 2019, of 86% van de totale fotovoltaïsche elektriciteitsproductie. Sinds 2017 neemt ook de publieke sector steeds meer deel aan de productie van fotovoltaïsche elektriciteit.

Gegevensbronnen : BRUGEL en de stad Brussel

3. Versterking van de duurzaamheid van bouw en renovatie

Naast het directe energie-effect worden geleidelijk ook de indirecte emissies in aanmerking genomen. Het milieueffect van gebouwen blijft immers niet beperkt tot het energieverbruik tijdens de "gebruiksfase"; ook de duurzaamheid van de bouw- en renovatiefasen van gebouwen moet worden versterkt. Bouw- en sloopafval vertegenwoordigt 30% van al het afval dat in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt geproduceerd (Leefmilieu Brussel).

De stad Brussel wil daarom werken aan een betere inachtneming van de milieueffecten van bouw- en renovatieprojecten, aan de integratie van een systematische reflectie over de circulaire dimensie vanaf de ontwerpfase van projecten (omkeerbaarheid, flexibiliteit, mutualisering, hergebruik, enz.) en aan de integratie van andere maatregelen om de veerkracht van gebouwen te verbeteren, zoals het geïntegreerde beheer van regenwater op de percelen van haar gebouwen of de installatie van groene daken.

Strategische doelstellingen 2030

1. Energie-efficiëntie van gebouwen en aanpassing aan de gevolgen van klimaatverandering

➔ Het energieverbruik van de gebouwen van de stad Brussel met 40% verminderen (ten opzichte van 2008)

➔ Om de gewestelijke doelstellingen van energieneutraliteit voor openbare gebouwen in 2040 en energieprestaties voor particuliere gebouwen in 2050 te bereiken, zijn drie tussentijdse doelstellingen vastgesteld voor het gehele gebouwenbestand van de stad:

- De openbare gebouwen van de Stad en het OCMW zullen een gemiddelde EPC van C+ behalen voor alle administratieve gebouwen, crèches, scholen, zwembaden, sportcentra en culturele locaties
- De sociale woningen (OVM) zullen over een renovatieplan voor hun bestand beschikken en de woningen volgens de prioriteiten van dit plan tegen 2030 gerenoveerd hebben om te voldoen aan de gewestelijke doelstelling om in 2040 een gemiddeld EPC niveau van C+ te bereiken

- De meest energie-intensieve woningen (EPC F en G) van het OCMW en de Grondregie zullen tegen 2033 gerenoveerd zijn

➔ Ten opzichte van 2008 alle emissies in verband met het energieverbruik van de gebouwen van de Stad, de Regie, het OCMW en het OVM tegen 2030 met minstens 55% verminderen.

➔ De huisvestingsactoren van de stad Brussel hebben zich ook doelstellingen gesteld die aansluiten bij de gewestelijke ambities

➔ De platte daken van de stad die dit mogelijk maken voorzien van een klimaatfunctie (fotovoltaïsch, thermisch, vegetatie, verbleking, enz.):

- De Stad maakt, zodra elk renovatieproject of dakwerk wordt ontworpen, gebruik van de tool "Levende Daken", die de klimaatfunctie(s) identificeert die aan de daken van gebouwen kunnen worden toegekend
- De Stad zal de aanbevelingen voor de valorisatie van de studie "Levende Daken" uitvoeren voor de geïdentificeerde prioritaire sites die dit mogelijk maken en waarvoor op korte termijn geen renovatiewerken nodig zijn

➔ De Stad stelt voor om het energieverbruik op haar grondgebied in 2030 met 10% te verminderen ten opzichte van 2008.

2. Productie en verbruik van groene en lokale energie

➔ Verhoging van de fotovoltaïsche productie van het grondgebied: De Stad verbindt zich ertoe in haar mate bij te dragen tot de regionale doelstellingen inzake duurzame productie en stelt het grondgebied voor de fotovoltaïsche productie te verdubbelen, d.w.z. 100 GWh per jaar te bereiken, met een bijdrage van 6 GWh van de Stad.

➔ Het aandeel verhogen van in België geproduceerde hernieuwbare energie in het energieverbruik van de openbare gebouwen van de Stad, de Grondregie, het OCMW en de OVM's: 100% van de door de openbare gebouwen van de Stad verbruikte elektriciteit is afkomstig van in België geproduceerde hernieuwbare energie.

➔ Een of meerdere "Positieve Energie Buurten" ontwikkelen: De stad heeft ten minste één Positieve Energie Buurt.

➔ Ontwikkeling van een stadsverwarmingsnet in de stad in samenwerking met Brussels Energy.

➔ Ontwikkeling van energiegemeenschappen: In elke wijk van de stad is ten minste één energiegemeenschap en één collectief zelfverbruikproject opgezet.

➔ Om energiearmoede te bestrijden bevordert de Stad Brussel de uitvoering van collectieve zelfconsumptieprojecten in de particuliere woningen die ze verhuurt.

3. Versterking van de duurzaamheid van bouw en renovatie

➔ Tegen 2030 zullen de Stad, de Grondregie, het OCMW en de OVM's met betrekking tot de milieueffecten van bouw- en renovatieprojecten systematisch een effectbeoordelingsinstrument zoals TOTEM gebruiken om de beginselen van duurzaamheid en omkeerbaarheid te integreren.

➔ De Stad stelt een ambitieuze doelstelling voor inzake de milieueffecten van bouw-/renovatieprojecten op de schaal van het grondgebied: De Stad zal maatregelen nemen om de milieueffecten van bouwplaatsen te verminderen en de analyse van de milieueffecten van beide varianten systematiseren.

➔ De dimensie circulaire economie (omkeerbaarheid, flexibiliteit, mutualisering, hergebruik, enz.) vanaf de ontwerpfase integreren in bouw- en renovatieprojecten: De Stad verbindt zich ertoe een transversale checklist van duurzaamheidscriteria te ontwikkelen, met inbegrip van de dimensie circulaire economie, die zal worden geïntegreerd in de voorafgaande reflectie van elk renovatie-/bouwproject.

➔ Vanaf de ontwerpfase van bouw- en renovatieprojecten systemen integreren die waterbeheer en de bescherming van de biodiversiteit mogelijk maken wanneer de omstandigheden dat toelaten (bv. groene daken, regenputten, greppels, doorlaatbaarheid, nestkasten, stadslandbouw, enz.).

Openbare ruimte, een plek om te leven met een koolstofarme, rustige en actieve mobiliteit

"Het mobiliteitsbeleid van de Stad Brussel is erop gericht dat iedereen zich comfortabel, actief en gezond kan verplaatsen. Daarvoor passen we bijvoorbeeld het STOP-principe toe. Dit betekent meer ruimte voor wandelaars, fietsers en openbaar vervoer, maar de auto blijft welkom, vooral voor wie geen andere alternatieven heeft. Deze verandering betekent dat mobiliteit geen doel op zich is, maar een middel om meer ruimte te creëren. Ontmoetingsplaatsen, met meer groen of water in de stad. Zo bouwen we niet alleen aan een aantrekkelijke stad met schonere lucht en veiligere straten, maar ook aan een veerkrachtige stad. Een stad die de klimaatverandering helpt bestrijden en ons helpt om te gaan met periodes van hitte en zware regenval."

Bart Dhondt, Schepen van Mobiliteit en Openbare Werken

De strijd om de openbare ruimte gaat verder dan een discussie over enkel mobiliteit. Onze pleinen zijn de livings van de stadsbewoner, ze geven ruimte voor ontmoeting en spel. Tegelijk speelt de openbare ruimte ook een centrale rol in het weerbaar maken van onze steden: door onze straten en pleinen te ontharden en massaal bomen te planten, beschermen we Brussel tegen verhitting en overstromingen.

Ans Persoons, Schepen voor Stedenbouw en Openbare Ruimte

Visie 2050

In 2050 is Brussel een vredige stad die met succes de overgang naar koolstofarme mobiliteit heeft gemaakt. Het gebruik van het openbaar vervoer is sterk toegenomen dankzij de ontwikkeling van het netwerk, en actieve mobiliteit zoals fietsen en lopen genieten de voorkeur van de bewoners en gebruikers, die nu over een aangepaste infrastructuur beschikken. Overal in de regio zijn nu veilige fietspaden en grote fietsenstallingen beschikbaar. In samenwerking met de andere bestuursniveaus wordt het autoverkeer koolstofvrij gemaakt. Gedeelde mobiliteit, met voertuigen buiten de openbare weg die beschikbaar zijn voor bewoners en bedrijven, wordt grotendeels gebruikt. Een groot deel van

de logistiek verloopt nu via de rivier, het spoor, bakfietsen en kleine elektrische busjes dankzij de over het grondgebied verspreide hubs. Bepaalde ruimten die vroeger bestemd waren voor auto's krijgen een andere bestemming, waardoor ruimte vrijkomt voor de vergroening van de stad, een voetgangers- en fietsnetwerk, en woonruimten die door de bewoners opnieuw in gebruik worden genomen. Deze ruimten maken bus- en taxistroken mogelijk om zo de toegang tot het openbaar vervoer te bevorderen. Het lawaai is verminderd en de luchtkwaliteit voldoet al lang aan de door de WHO aanbevolen normen. Brussel is een aantrekkelijke, toegankelijke stad met een gezonde en aangename leefomgeving.

Context en problemen

Met 18,2% van de uitstoot van broeikasgassen in de stad Brussel is het wegvervoer een belangrijk werkterrein voor de bestrijding van de klimaatverandering en de verbetering van de levenskwaliteit van de Brusselaars. Volgens het BISA is 65% van deze vervoersgerelateerde emissies afkomstig van personenauto's en ongeveer 25% van het goederenvervoer.

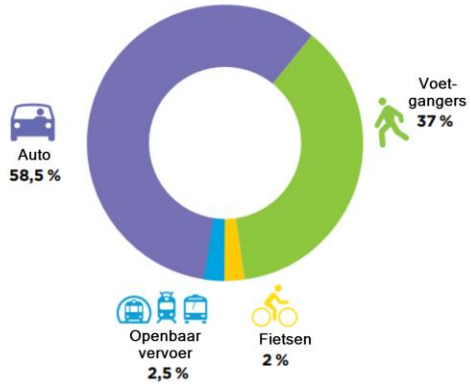
Het terugdringen van vervoersgerelateerde emissies omvat verschillende dimensies: de mobiliteitsbehoeften op het grondgebied in kaart brengen en verminderen, bijvoorbeeld door diensten dichter bij de bevolking te brengen met het “Stad op 10 minuten” concept; koolstofarme, actieve en gedeelde vervoerswijzen bevorderen en de modale verschuiving vergemakkelijken; en het grondgebied en de infrastructuur plannen.

1. De openbare ruimte opnieuw bekijken als een leefruimte

Een kwaliteitsvolle openbare ruimte is in de eerste plaats een ruimte die voor iedereen toegankelijk en bruikbaar is. Het kan onder andere een doorgangsplek zijn, een plaats voor ontmoetingen, om zich uit te drukken en om te ontspannen, zolang iedereen er in alle veiligheid zijn plaats vindt. Om deze openbare ruimte levendig te maken, moeten de verschillende functies ervan evenwichtig worden verdeeld (vervoerswijzen, vergroening, doordringbaarheid, straatmeubilair, enz.).

De stedelijke ruimte voor auto's (wegen, parkeerplaatsen, enz.) is overheersend en vertegenwoordigt ongeveer 60% van de ruimte voor wegen in Brussel. Deze ruimtes zijn meestal afgesloten, waardoor het risico op overstromingen, afvloeiing en dus

waterverontreiniging toeneemt. Zij kunnen ook de biodiversiteit onder druk zetten omdat zij onbegaanbare grenzen vormen.

Bron: Good Move, Diagnose "Waarom de openbare ruimte, die nog steeds grotendeels door auto's wordt ingenomen, beter delen? Voorbehouden ruimte op de weg per type gebruiker van de openbare ruimte (in ha), in 2014 voor het BHG.

Daarom moet opnieuw worden nagedacht over het delen van de openbare ruimte, zodat de weg- en verkeersvoorzieningen kunnen voldoen aan de mobiliteitsbehoeften van morgen, de toegankelijkheid van mobiliteitsoplossingen in het gebied in overeenstemming met het concept van de Stad op 10 minuten, de verkeersveiligheid en het gebruik van de openbare ruimte als leefruimte.

De uitvoering van het **regionale Good Move plan** is erop gericht uitdagingen op het gebied van milieu, veiligheid, gezondheid en levenskwaliteit te verzoenen met economische, sociale en budgetaire kwesties. Het Good Move plan heeft gewerkt aan het concept van "rustige mazen", sectoren waar bewoners ruimte kunnen terugwinnen en waar de openbare ruimte kwalitatief beter zal zijn, minder onderhevig aan verschillende vormen van overlast (luchtvervuiling, lawaai, enz.). Daartoe beoogt het plan het transitverkeer en de autodruk te beperken door dit verkeer om te leiden naar de hoofdwegen en openbare parkeerplaatsen, dankzij de invoering van verkeerspatronen. Dit zal het mogelijk maken ruimte terug te geven aan andere vormen van gebruik en een modale verschuiving van de auto naar zachtere vormen van mobiliteit zoals openbaar vervoer, fietsen of lopen aan te moedigen. Het uiteindelijke doel is de gebruikers van elk vervoermiddel doorstroming en veiligheid te bieden door gelijktijdig in te werken op infrastructuur, diensten en gedrag.

1. De modale verschuiving naar koolstofarme, actieve en gedeelde mobiliteit aanmoedigen: lopen, fietsen, openbaar vervoer.

Lopen is de belangrijkste vervoerswijze voor verplaatsingen binnen de regio. De stad Brussel is voorstander van het STOP-principe, dat de vervoerswijzen en de openbare ruimte organiseert: eerst de voetgangers, dan de fietsers, dan het openbaar vervoer en ten slotte de auto.

Om een modale verschuiving van auto's naar koolstofarme vervoerswijzen mogelijk te maken, is het van cruciaal belang dat er alternatieven voor thermische auto's bestaan. Dit vereist maatregelen op het gebied van infrastructuur, ruimtelijke ordening en het aanbod van alternatieve oplossingen. In de stad op 10 minuten is wandelen de belangrijkste vervoerswijze. De toegankelijkheid van de openbare ruimte voor alle gebruikers, inclusief personen met beperkte mobiliteit, is dan ook van het grootste belang.

Om actieve mobiliteit en fietsen aan te moedigen, moeten ook het grondgebied en de infrastructuur ervan worden ontwikkeld: ontwikkelen van fietsinfrastructuur en beveiligde fietsenstallingen; rekening houden met de veiligheid van de routes, met name op kruispunten, en met de uitvoerbaarheid en het gebrek aan omwegen; voltooien van het netwerk van gemeenschappelijke paden en wegen; uitvoeren van landschapsarchitectuur om de cohabitatie tussen de verschillende vervoerswijzen te verbeteren; enz.

Op gemeentelijk niveau kan de stad Brussel in overleg met de MIVB optreden om het openbaar vervoer over land te verbeteren en ervoor te zorgen dat elk deel van het grondgebied voldoende en regelmatig wordt bediend.

Ten slotte is gedeelde mobiliteit ook een van de te ontwikkelen oplossingen, met name voor langere afstanden die niet met de fiets of het openbaar vervoer kunnen worden afgelegd. Met één deelauto zouden 5 tot 8 individuele auto's kunnen worden vervangen, die in parkeergarages buiten de openbare ruimte zouden moeten staan om de openbare ruimte vrij te maken (ADEME, enquête autodelen 2022), wat een directe impact heeft op de herbestemming van de openbare ruimte ten voordele van de Brusselaars en op de productie van voertuigen die veel grondstoffen verbruiken.

2. Een pioniersstad worden op het gebied van duurzaam goederenvervoer

De levering van goederen en de stedelijke distributielogistiek zijn grote uitdagingen voor steden als Brussel en vormen activiteitensectoren met een grote impact op het gebied van broeikasgassen, maar ook op het gebied van stedelijke overlast: lawaai, vervuiling en

frequente stops van bestelwagens, waarvan het aantal toeneemt door de ontwikkeling van de thuisbezorging.

Bovendien hebben deze sectoren een groot potentieel als werkverschaffers. Efficiënte en duurzame stedelijke distributie is essentieel om de uitdagingen van de Stad op 10 minuten en de ecologische transitie met elkaar te verzoenen.

De Stad zal daarom alle acties ondersteunen die gericht zijn op bedrijven die duurzaam goederenvervoer aanmoedigen, met name door het aantal lokale stedelijke logistieke ruimten uit te breiden en door herverdeling met behulp van bakfietsen of elektrische bestelwagens aan te moedigen.

3. Een voorbeeldige werkgever

De stad Brussel moet het goede voorbeeld geven en wil aan haar eigen mobiliteit werken. Of het nu gaat om woon-werkverkeer van werknemers, dienstreizen of het decarboniseren en rationaliseren van het wagenpark en de dienstvoertuigen die nodig zijn voor de verschillende dagelijkse activiteiten, er zijn verschillende maatregelen gepland die moeten bijdragen tot de vermindering van de emissies van het gemeentebestuur.

Strategische doelstellingen 2030

1. De openbare ruimte opnieuw bekijken als een leefruimte

- ➔ Stedenbouw en ontwikkeling integreren de ambitie van de stad op 10 minuten om de levenskwaliteit van de Brusselaars te verhogen.
- ➔ De Stad Brussel past systematisch het STOP-principe toe (prioritering van de verschillende vervoerswijzen in deze volgorde: wandelen, fietsen en actieve micromobiliteit – zoals steps, skateboards, skeelers of eenwielers – openbaar vervoer, collectief particulier vervoer – zoals taxi's, autodelen en carpoolen – en ten slotte particulier individueel vervoer)
- ➔ De openbare ruimte van 2030 wordt verbeterd door de openbare ruimte voor openbaar vervoer en voor actieve mobiliteit; net zoals de leef- en ontmoetingsruimten en de groenvoorziening, met 50% te doen toenemen.

2. De modale verschuiving naar koolstofarme, actieve en gedeelde mobiliteit aanmoedigen: lopen, fietsen, openbaar vervoer.

➔ De stad Brussel heeft het Good Move plan op haar hele grondgebied uitgevoerd

➔ Wandelen, fietsen en openbaar vervoer zijn favoriet, gemakkelijk en veilig, en vertegenwoordigen een belangrijk deel van de verplaatsingen in de stad Brussel:

- Ongeveer 15% van alle verplaatsingen in de stad Brussel worden met de fiets afgelegd.
- Lopen is goed voor 30% van alle verplaatsingen

➔ Het openbaar vervoer bedient efficiënt het hele grondgebied en zorgt ervoor dat vloeiend verkeer 30% van de verplaatsingen in de stad Brussel uitmaakt.

➔ Het autoverkeer neemt af: De verplaatsingen met privé-auto's maken nu nog maar een kwart uit van alle verplaatsingen, in overeenstemming met de ambitie van het regionale Good Move plan.

➔ Het verkeer van conventionele voertuigen met thermische verbranding is met 50% afgenomen ten gunste van elektrische en hybride voertuigen

3. Een pioniersstad worden op het gebied van duurzaam goederenvervoer

➔ Vermindering van het aantal vrachtwagens in woongebieden, maar ook rond scholen, crèches, sporthallen enz.

➔ Geleidelijke toename van zachte vervoerswijzen en mutualisering van de "last mile" logistiek

➔ De stad wil het aantal duurzame logistieke hubs uitbreiden en op haar grondgebied huisvesten om het regionale netwerk te voltooien.

- De stad wil het aantal duurzame logistieke centra uitbreiden en op haar grondgebied huisvesten om het regionale netwerk te voltooien.
- De stad moedigt commerciële en mobiliteitsoperatoren aan om duurzame logistieke oplossingen voor te stellen.

4. Een voorbeeldige werkgever

- ➔ Een gemeentelijke administratie waar men voor verplaatsingen koolstofarme vervoerswijzen gebruikt: In 2030 zal voor meer dan 90% van de woon-werkverplaatsingen van de gemeentelijke administratie een koolstofarme vervoerswijze worden gebruikt, tegenover 80% in 2019.
- ➔ Rationalisering en pooling van voertuigen binnen de verschillende entiteiten van de stad Brussel (Grondregie, OCMW, OVM, enz.) volgens vergelijkbare behoeften en gebruiksdoeleinden: In 2030 zullen de stad, het OCMW en de paracommunale vzw's over een gemeenschappelijk en gezamenlijk beheerd wagenpark beschikken.
- ➔ De Stad wil haar wagenpark met 20% verminderen ten opzichte van 2018, en 70% van de overige voertuigen intern poolen.
- ➔ 100% van het wagenpark rijdt op koolstofarme motoren, mits het alternatief bestaat
- ➔ De Stad heeft een beleid voor zakenreizen en geeft voor alle treinreizen van minder dan 8 uur de voorkeur aan het spoor boven het vliegtuig. Bovendien zal de Stad voor elk traject van minder dan 5 km, wanneer de logistiek dit toelaat, de voorkeur geven aan zachte vervoerswijzen.

Een gebied zonder afval en circulair beheer van hulpbronnen

"Openbare netheid is van essentieel belang voor de ontwikkeling van een harmonieuze, duurzame leefomgeving en wordt door de burgers vaak aangemerkt als een cruciale kwestie, vanwege het gevoel van welzijn en veiligheid dat ermee samenhangt. Bewustmaking, voorlichting en begeleiding van de burgers vormen een onderdeel van de acties die het hele jaar door worden uitgevoerd door de dienst Openbare Netheid, en ze blijven integraal deel uitmaken van de toekomstige richtlijnen tot 2030 en daarna.

Anderzijds mag niet worden vergeten dat openbare netheid ook nauw samenhangt met het concept 'Zero afval'. De doelstelling van een Zero-afvalbeheer is duidelijk: het is erop gericht om het afval dat we produceren te doen verdwijnen. Op individueel niveau moeten we onze keuzes en consumptiepatronen heroverwegen om ons afval te verminderen. Op niveau van het grondgebied en in het kader van een overheidsbeleid is het essentieel om de verschillende hulpbronnen beter te beheren om ze te integreren in een duurzaam economisch circuit en verspilling te bestrijden."

Zoubida Jellab, Schepen van Openbare Netheid

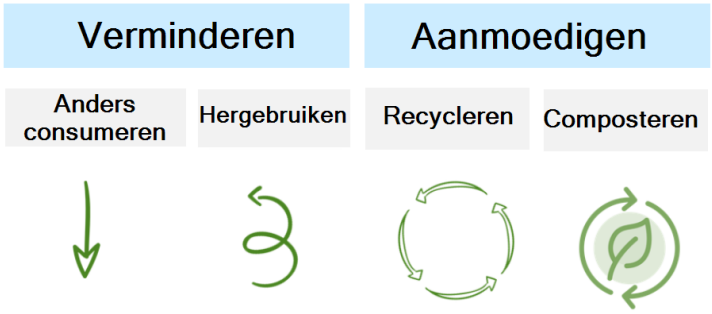
Visie 2050

In 2050 is de stad Brussel een grondgebied dat zijn rijkdommen erkent en naar waarde schat. Een gebied waar de circulaire aanpak diep geworteld is in de dagelijkse activiteiten, waardoor een maximale vermindering van het door het gemeentebestuur, de burgers en de bedrijven geproduceerde afval mogelijk wordt, alsmede de systematische terugwinning van 100% van de afvalbronnen die gezien de stand van de kennis en de beschikbare technologieën kunnen worden teruggewonnen. Een gebied dat op weg is naar Zero Afval waar de actoren de dragers zijn van innovaties. Vier strategische doelstellingen hebben de verandering gestuurd: consumptie verminderen, de hulpbronnen om ons heen hergebruiken, recycleren en composteren. Talrijke inspirerende en experimentele praktijken maken nu deel uit van de dagelijkse gewoonten: duurzaam aankoopbeleid, bundeling van behoeften (huren, delen en lenen), verbruik van bulkproducten, duurzamer beheer van hulpbronnen en apparatuur

(herstellen, hergebruiken, recycleren en sorteren), systematische sortering en hergebruik van bouwmaterialen, ontwerp en bouw van gebouwen zodat ze kunnen worden ontmanteld door materialen te scheiden, algemene verbetering van de levenskwaliteit in de wijken, strijd tegen voedselverspilling, enz.

Context en problemen

We moeten onze aanpak veranderen in een nieuwe visie: circulair in plaats van lineair, hulpbronnen in plaats van afval. De uitdagingen die uit deze visie voortvloeien, zijn de vermindering van de hoeveelheid geproduceerd afval, het hergebruik van de ons omringende hulpbronnen, recycling en ten slotte de compostering van bio-afval.

Bron: (1) Stad Brussel, gebaseerd op Zero Waste Frankrijk (2) Circulaire economie, G.Mannaerts

1. Afval verminderen

1.1. Anders consumeren door de hoeveelheid afval te verminderen

Vermindering van de hoeveelheid afval is een eerste vereiste om tot een zero afval gebied te komen. We kunnen niet gewoon op dezelfde manier blijven consumeren door beter te sorteren of het geproduceerde afval terug te winnen.

Het gaat om acties zoals het verminderen van voedselverspilling (kleinere hoeveelheden aanbieden, voorraden optimaliseren, enz.), het elimineren van wegwerpverpakkingen en het overschakelen op bulkaankopen, alleen kopen wanneer dat nodig is, de levensduur van de apparaten om ons heen verlengen, het delen of huren van apparatuur die af en toe wordt gebruikt, enz.

Deze acties betreffen niet alleen de burger. Producenten en exploitanten hebben ook een verantwoordelijkheid om goederen met minder hulpbronnen te produceren en adequate inzamelings- en verwerkingssystemen op te zetten voor goederen aan het einde van hun levensduur.

1.2. De middelen om ons heen hergebruiken

Hergebruik van de hulpbronnen om ons heen betekent dat we ze een tweede leven geven. Wanneer een voorwerp beschadigd is, kunnen verschillende praktijken helpen om het zijn oorspronkelijke functie terug te geven of een ander gebruik te geven. Dat kan door **reparatie** (een fiets die een nieuw wiel of een nieuwe ketting nodig heeft), **hergebruik** (meubels, bouwmaterialen, enz.), **upcycling** (herbestemming van materialen of producten die niet langer worden gebruikt voor nieuwe functies met een hoger nut, zoals het gebruik van oude houten palletten om een terrastafel te maken), **cascadering** of **downcycling met** het oog op een maximaal rendement van hulpbronnen (een houten balk die niet meer sterk genoeg is om de functie van een dragende structuur te vervullen, kan dan worden gebruikt om houten meubilair te maken, dat later kan worden verwerkt tot OSB-platen wanneer het hout te beschadigd is en uiteindelijk kan worden teruggewonnen voor energie wanneer geen ander gebruik meer mogelijk is).

2. Verbetering van de middelen

2.1. Recycling door een betere organisatie van de afvalscheiding

Zodra vermindering of hergebruik niet meer mogelijk is en het afvalstadium is bereikt, moet het afval worden gesorteerd om het te kunnen recycleren. Dit vereist een betere kennis van het door de stad en op het grondgebied geproduceerde afval, organisatie van de sortering bij de afvalinzameling, bewustmaking van de burgers, de ondernemingen, enz.

2.2. Compostering van bio-afval van de stad en van derden

De verbranding van afval in Brussel alleen al is verantwoordelijk voor 16% van de uitstoot van broeikasgassen in de gemeente. Een deel van dit afval is echter bioafval, d.w.z. biologisch afbreekbaar afval dat bestaat uit natuurlijk organisch materiaal (voedselafval, groenafval). Dit

bioafval kan worden afgebroken en via compostering opnieuw in natuurlijke ecosystemen worden opgenomen.

Hoofdstuk “Naar een inclusieve economische overgang van het grondgebied" behandelt andere aspecten van de kringloopeconomie, met name de gebruikseconomie, de mutualisering van diensten en kortsluitingen.

Strategische doelstellingen 2030

1. Anders consumeren door de hoeveelheid afval te verminderen

- ➔ Algemene vermindering met 20% van de jaarlijks geproduceerde hoeveelheden afval per inwoner en per beroepsgroep, overeenkomstig de gewestelijke doelstellingen
- ➔ 30% minder afval naar de verbrandingsoven (witte zakken)
- ➔ 30% vermindering van het door de diensten van de stad geproduceerde afval
- ➔ Zero afval strategie bij alle activiteiten van de stad:

  In overeenstemming met BRUDALEX 2.0 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verbindt de Stad zich ertoe om vanaf juli 2023, in het kader van haar eigen activiteiten en van de evenementen die zij organiseert, geen dranken en voedingsmiddelen meer te serveren die zijn bereid in cateringtoestellen voor eenmalig gebruik, en water te serveren dat wordt gedistribueerd via het netwerk.
- ➔ Winkels bieden zero afval oplossingen: Etikettering van 500 containerbedrijven op het grondgebied van de stad
- ➔ Het water dat in restaurants wordt geserveerd is meestal in karaffen of andere herbruikbare containers.
- ➔ Restaurants bieden systematisch alternatieven aan voor individuele drankverpakkingen, wegwerpservies en herbruikbare voedselverpakkingen.
- ➔ De Stad wil duurzame bedrijven in de Stad Brussel bevorderen via 5 zero waste routes (zie bestaande routes)
- ➔ De stad verbindt zich ertoe dat elk nieuw stadscontract gericht moet zijn op een zero afval beleid.

2. De middelen om ons heen hergebruiken

- ➔ De wijken van de stad profiteren van hergebruiksdiensten zoals uitleendiensten, "repair cafés", reparatiewinkels, tweedehandswinkels, rommelmarkten, vrijmarkten, enz. in de geest van de Stad op 10 minuten.
- ➔ De stad verbindt zich ertoe een methode op te zetten voor de terugwinning en verwerking van afval op een stedelijke markt.

3. **Recycling door een betere organisatie van de afvalscheiding**
   - ➔ Meer recyclage en hergebruik van afval dat wordt ingezameld bij het ophalen van grofvuil, met name door actoren uit de sociale economie: 70% van het bij grofvuilinzameling ingezamelde afval wordt gerecycleerd, gerevaloriseerd of rechtstreeks teruggewonnen door actoren uit de sociale economie
   - ➔ De sortering van afval dat wordt ingezameld bij grofvuilophaling uitbreiden: 90% van het afval dat tijdens de grofvuilophaling wordt ingezameld, wordt gesorteerd
   - ➔ Verbetering van de sortering van huishoudelijk afval: 60% van het gewicht van het huishoudelijk afval is klaar voor hergebruik en recyclage [1]
   - ➔ Stijging van het aandeel niet-huishoudelijk afval (excl. bouwafval) dat klaar is voor hergebruik en recyclage: 70% van het gewicht van niet-huishoudelijk afval (excl. bouwafval) is klaar voor hergebruik en recyclage.
   - ➔ Stijging van het aandeel bouwafval dat klaar is voor hergebruik en recyclage: 95% van het bouwafval is klaar voor hergebruik en recyclage.

4. **Compostering van bioafval van de stad en van derden**
   - ➔ De terugwinning van door de stad geproduceerd bio-afval vergroten: 100% van het door de stad geproduceerde bioafval hergebruiken
   - ➔ Meer compostering en terugwinning van bioafval dat niet door de stad wordt geproduceerd
   - ➔ Het opzetten van individuele en collectieve composteringen waar mogelijk:

[1] Huishoudelijk afval dat is voorbereid voor hergebruik en recycling is gelijk aan afval dat door de exploitanten wordt gesorteerd en selectief wordt ingezameld.

In de logica van de Stad op 10 minuten wil de stad collectieve compostplaatsen opzetten die toegankelijk zijn voor alle Brusselaars, en individuele compostplaatsen ontwikkelen.

Naar een harmonieus waterbeheer

Water is kostbaar en van levensbelang. Het is dan ook cruciaal dat we verder strijden tegen waterverspilling en tegelijk de toegang tot betaalbaar water voor allen garanderen. De kracht van water kan verwoestend zijn. Het risico op overstromingen neemt toe en we moeten er alles aan doen om onze bewoners daartegen te beschermen: door de openbare ruimte massaal te ontharden en te vermijden dat regenwater naar de rioleringen vloeit.

Ans Persoons , Schepen voor Stedenbouw en Openbare Ruimte

Visie 2050

Brussel is opnieuw een waterstad geworden. Het dichtgeslibde oppervlaktewater is weer tevoorschijn gekomen dankzij de heropenstelling, de ontwikkeling van waterbronnen en het ontstaan van nieuwe stadsrivieren; schoon water wordt niet meer vermengd met water uit de riolen, die overigens niet meer overlopen, en de waterlopen hebben een goede kwaliteit bereikt. Dit opnieuw verschijnen van water aan de oppervlakte heeft gezorgd voor een harmonie tussen biodiversiteit en stedelijkheid. Dankzij deze talrijke waterpunten kan de stad afkoelen tegen de steeds warmer wordende zomers. Deze koelte van het water wordt systematisch gebruikt om openbare ruimtes en gebouwen te koelen. Slecht weer zal talrijker en heviger zijn, maar Brussel heeft de waterstroom onder controle en alle huizen zijn beschermd tegen overstromingen. Zoveel mogelijk gebouwen worden uitgerust met een GRB-systeem (Geïntegreerd RegenwaterBeheer). Het regenwater wordt teruggevoerd naar het doorlaatbaar perceel, verdampt, beschikbaar gesteld aan stadsdiensten of derden voor het onderhoud van de openbare ruimte, naburige beplantingen of gebruikt in het gebouw zelf. Er wordt nu minder drinkwater gebruikt dan teruggewonnen water. In 2050 zullen wegwerpverpakkingen een verre herinnering zijn en zullen drinkwaterpunten overal gratis toegankelijk zijn.

Context en problemen

1. Water, een kostbare hulpbron die duurzaam moet worden gebruikt

De klimaatverandering voorspelt steeds langere periodes van droogte en hevige hittegolven. Het gemiddelde aantal droge dagen kan tegen 2100 oplopen tot 240, vergeleken met het huidige gemiddelde van 173 droge dagen per jaar. Klimaatprojecties voor het Belgische grondgebied voorzien een versterking van de seizoensgebondenheid van de neerslag met een daling tot -25% in 2100 in de zomer en een stijging tot +22% in de winter (Climat.be). Vandaag is Brussel voor 98% afhankelijk van zijn watervoorziening uit Wallonië (97%) en Vlaanderen (1%) (Vivaqua). Voor taken als besproeiing, reiniging, fonteinen of sanitair is het verbruik van leidingwater nog steeds veel hoger dan dat van "teruggewonnen" water. Bovendien wordt regenwater dat gratis zou kunnen worden gebruikt, nog steeds meestal op het riool geloosd en door afvalwaterzuiveringsinstallaties behandeld, wat de efficiëntie ervan beperkt. De grote uitdaging is dus om water beter, rationeel en circulair te verbruiken, maar ook minder, door waterlekken te vermijden die tot 30% van de verliezen kunnen vertegenwoordigen.

2. Bestrijding van het toenemende overstromingsrisico

In totaal is 27% van de totale oppervlakte van de stad Brussel blootgesteld aan het overstromingsrisico. De gevolgen van de overstromingen zijn het grootst in delen van Laken, de Vijfhoek en Neder-Over-Heembeek. In vergelijking met het begin van de jaren 1950 is het gemiddelde jaarlijkse aantal dagen met zware regenval in België bijna verdubbeld: in 6 decennia is het gestegen van 3 naar 6 (Climat.be). De opwarming van de aarde zal het gebied verder verzwakken met meer intense regenbuien in de winter en meer frequente en intense hevige stormen in de zomer. De uitdaging is tweeledig. Ten eerste moet dringend actie worden ondernomen stroomopwaarts van de gebieden waar het risico het grootst is, namelijk in de vallei van Molenbeek, in Laken, die regelmatig onder water staat. Ten tweede, het beleid van geïntegreerd regenwaterbeheer systematisch uitbreiden over het hele grondgebied. Het verschijnsel overstroming is voornamelijk te wijten aan de verzadiging van het rioleringsnetwerk, dat uiteindelijk op de bodem van de vallei overloopt. Daarom moet prioritair worden gewerkt aan de vermindering van de druk op dit netwerk. Dit zal als andere positieve gevolgen hebben dat de afvalwaterzuiveringsinstallaties minder zuiver worden en dat er minder vuil water in de natuurlijke waterlopen wordt geloosd.

3. Blauw netwerk: Water gebruiken als bron van koelte tegen de opwarming van de aarde

Naast de risico's van droogte en overstromingen is er het probleem van het warme weer, dat steeds vaker en intenser wordt. Met zijn thermische eigenschappen is water een belangrijke bondgenoot om dit op te vangen. Door de afsluiting van rivieren en de betonnering van ruimten heeft de stad geleidelijk haar vermogen tot evapotranspiratie en natuurlijke afkoeling van wijken verloren. Het is dan ook dringend noodzakelijk de doorlaatbare, infiltrerende en waterhoudende oppervlakken op het hele grondgebied te vergroten, met name in de gebieden waar hitte-eilanden het meest voorkomen. Bovendien is het aanbieden van openluchtzwembaden aan de Brusselaars een behoefte die de laatste jaren duidelijk is geworden en die met de opwarming alleen maar groter zal worden. Ten slotte kunnen de thermische kwaliteiten van water ook worden gebruikt om gebouwen te koelen, via aquathermie, geothermie en riothermie.

4. Behoud van de waterkwaliteit

De infiltratie van regenwater in de bodem is essentieel voor het herstel van een optimaal functionerende natuurlijke watercyclus. De grote ondoordringbaarheid van de bodem in Brussel leidt echter tot een aanzienlijk verlies aan infiltratiepotentieel. Dit betekent dat het regenwater niet meer door natuurlijke infiltratie kan worden afgevoerd, maar in de riolering terechtkomt, die daardoor verzadigd raakt. Dit verhoogt het risico op overstromingen, verontreiniging en overstromingen, met gevolgen voor de kwaliteit van de oppervlaktewateren. Een passend beheer van de oppervlakte- en grondwaterlichamen is derhalve noodzakelijk om een goede toestand, zowel kwalitatief als kwantitatief, te waarborgen.

Strategische doelstellingen 2030

1. Water, een kostbare hulpbron die duurzaam moet worden gebruikt

➔ Ons verbruik van leidingwater met 40% verminderen bij het gebruik van gebouwen en bij het onderhoud van buitenruimten : De Stad heeft zich ten doel gesteld elk lek in alle gebouwen van de Stad op te sporen en te behandelen, alsmede alle openbare gebouwen, voor zover technisch mogelijk, uit te rusten met een wateropslagcapaciteit die overeenstemt met hun behoeften voor het besproeien van planten, sanitaire

voorzieningen, het schoonmaken van wegen, voertuigen of moestuinen (regenwaterreservoir, water afkomstig van de verlaging van het grondwaterpeil, zwembaden, kanalen, grijs water).

- ➔ De gemeente uitrusten met opslagcapaciteit voor regenwater. Met al deze installaties kan worden voorzien in een behoefte die overeenkomt met 20 gebruiksdagen (besproeiing van groenvoorzieningen en reiniging).
- ➔ Bij renovaties, openbare gebouwen voorzien van een regenwateropslagcapaciteit die overeenkomt met 20 dagen gebruik, indien de omstandigheden dit toelaten.
- ➔ De toegang tot drinkwater verbeteren: openbare drinkfonteinen zullen gemakkelijk toegankelijk zijn in sterk verstedelijkte gebieden en in de directe omgeving van elk sportveld en elke kinderspeelplaats.

2. Bestrijding van het toenemende overstromingsrisico

- ➔ Geïntegreerd regenwaterbeheer (GRWB) veralgemenen bij openbare werken in prioritaire interventiegebieden en stroomopwaarts daarvan: De Stad wil ervoor zorgen dat 100% van de wegenwerken in prioritaire interventiegebieden en stroomopwaarts van gebieden met een hoog overstromingsrisico geïntegreerd regenwaterbeheer omvat.
- ➔ De Stad verbindt zich ertoe ten minste 250 000m² ondoorlaatbare oppervlakken in de prioritaire interventiezone van het Molenbeekse stroomgebied te permeabiliseren of van de riolering af te koppelen . Dit doel kan worden bereikt met een strategie die voorrang geeft aan interventies op het Heizelplateau, en interventies van de stad en de actoren in het gebied omvat.
- ➔ De projecten van de stad in prioritaire overstromingsgebieden omvatten GRB-maatregelen: De stad verbindt zich ertoe ervoor te zorgen dat 100% van haar projecten GRB-maatregelen omvatten.
- ➔ De Stad zal de integratie van een GRWB-interventie aanmoedigen voor elk project van de actoren van het grondgebied dat zich in prioritaire interventiezones bevindt: Ten minste 50 GRWB-projecten van de actoren van het grondgebied in prioritaire interventiezones worden op vrijwillige basis (zonder vergunningsverplichtingen) uitgevoerd via de stedelijke bewustmakingscampagne voor het bestrijden van overstromingen, met behulp van gemeentelijke en gewestelijke premies.

3. Blauw netwerk: Water gebruiken als bron van koelte tegen de opwarming van de aarde

- ➔ Het blauw netwerk zal worden aangelegd, waardoor een netwerk van doorlaatbare en infiltrerende wateroppervlakken op het hele grondgebied ontstaat, dat verbonden is met het groene netwerk.
- ➔ Het aantal koele zones of recreatieve toegang tot het water in elke wijk van de stad Brussel verhogen, die binnen 10 minuten bereikbaar zijn vanaf elk punt op het grondgebied
- ➔ Op het grondgebied van de stad Brussel zal een natuurlijke badzone in de open lucht toegankelijk zijn.

4. Behoud van de waterkwaliteit

- ➔ In alle vijvers en (semi-)natuurlijke watergebieden zal een goede waterkwaliteit (overeenkomstig de Europese Kaderrichtlijn Water) worden gehandhaafd: er wordt gezorgd voor voortdurende controle en er wordt een interventieprocedure vastgesteld en toegepast.

- ➔ De Stad verbindt zich ertoe om, in samenwerking met het gewest en de gemeenten in hetzelfde stroomgebied, alles in het werk te stellen om de lozingen van rioleringen in het kanaal en de Zenne te beperken.

Naar duurzamere voedselsystemen

"De voedselproductiemethodes waarmee het merendeel van onze voeding wordt geproduceerd zijn zeer water-, energie- en grondstoffenintensief. Door onze consumptiekeuzes kunnen we duurzamere voedselketens bevorderen en collectief evolueren naar diëten die een positieve impact hebben op de planeet: seizoensgebonden producten, vermindering van de vleesconsumptie ten voordele van plantaardige eiwitten, producten van duurzame landbouw en zo lokaal mogelijk.

Toegang tot gezond voedsel van goede kwaliteit is ook essentieel voor het welzijn en de gezondheid. De overgang naar een duurzamer en eerlijker voedselsysteem moet daarom niet alleen een antwoord bieden op klimaat- en milieukwesties maar ook op sociale uitdagingen. De levering van maaltijden aan de schoolkantines, ziekenhuizen, rusthuizen en kinderdagverblijven van de Stad door de Brusselse Keukens is een fantastische hefboom om deze transitie te bewerkstelligen."

Benoit Hellings, Schepen van Klimaat

Visie 2050

Vele Brusselaars hebben de Good Food-voeding omarmd: gezondere, lekkerdere, lokale, vegetarische, seizoensgebonden producten. Dit heeft niet alleen directe gevolgen gehad voor hun welzijn, maar ook voor de lokale economie en de gevolgen voor het klimaat. Door de opwarming van de aarde is het aanbod van lokale producten groter geworden, en meer van het fruit en de groenten die in Brussel worden geconsumeerd, worden in korte circuits geproduceerd. Deze producten zijn afkomstig van gewassen die de bodem en de biodiversiteit in stand houden en de landbouwers een behoorlijke levensstandaard garanderen. In het midden van de stad worden professionele stadslandbouwprojecten aangemoedigd door de stad en deze bieden nieuwe directe en indirecte werkgelegenheid dankzij de behouden landbouwgrond. Brussel blijft een referentiestad op het gebied van de productieve voedingseconomie (bier, chocolade, koekjes, wijn, kruidenthee, jam, gefermenteerde producten enz.) Burgers zijn ook de drijvende kracht achter deze voedseltransitie, door hun steeds hogere vraag naar kwaliteit en duurzaamheid van producten en hun betrokkenheid bij buurtkeukens, coöperatieve supermarkten, SAGAL,

stadsmoestuinen, enz. Ten slotte zijn de Brusselse Keukens een voorbeeld van gezonde en duurzame voeding, met gezonde en lekkere maaltijden, waarvan het aanbod geleidelijk is uitgebreid met vegetarische en korte circuits, terwijl ze toch toegankelijk blijven.

Context en problemen

1. Verplaatsing van duurzame productie

De energiecrisis die Europa momenteel doormaakt en de oorlog in Oekraïne doen de voedselprijzen de pan uit rijzen en wijzen op de kwetsbaarheid van ons systeem, dat voornamelijk gebaseerd is op een geglobaliseerde economie. Als de landbouwproductie zich geleidelijk heeft verwijderd van de steden en hun buitenwijken, is dat omdat het moeilijk is toegang te krijgen tot grond in dichtbevolkte, verstedelijkte gebieden waar de concurrentie om grond groot is. Cultuur terugbrengen in de steden door plaatsen te wijden aan stadslandbouw draagt echter bij tot versterking van de voedselautonomie, schept lokale werkgelegenheid, maakt het mogelijk verschillende modellen te testen en brengt burgers dichter bij hun voedsel.

In Brussel verbouwen mensen gewassen in velden, op daken, in parken, tuinen, kelders, balkons, in de straten, op braakliggende terreinen, op speelplaatsen, enz. Individuele, sociale, burgerlijke en professionele projecten kruisen elkaar en vormen een steeds gevarieerder en innovatiever palet. Als de voedende capaciteiten van deze activiteiten nog marginaal zijn op de schaal van een stad, wordt hun potentieel nog lang niet ten volle benut, om nog maar te zwijgen van de bijkomende voordelen die ze genereren: werkgelegenheid, opleiding, reïntegratie, onderwijs, sociale banden, innovatie, biodiversiteit, bodemdoorlaatbaarheid, herverbinding van de burgers met voedsel, informatie, enz. De versterking van wat al bestaat en de benutting van het potentieel dat het grondgebied biedt, met behoud van deze veelheid aan voordelen voor de Brusselaars, is een van de uitdagingen van de komende decennia.

Steden kunnen ook optreden op andere niveaus van de keten, door een verschuiving aan te moedigen naar minder vleesrijke diëten op basis van lokale, seizoensgebonden, minimaal verwerkte producten; door de toegang tot biologische en fairtradeproducten te vergemakkelijken tegen een voor iedereen betaalbare prijs; en door verpakkingen en voedselverspilling tegen te gaan. De overheid kan ook de grond die zij bezit aan de rand van de stad mobiliseren, logistieke hubs opzetten om de toegang tot lokale producenten in de

stad te vergemakkelijken, de actoren die met hen samenwerken ondersteunen en overheidsopdrachten in die richting sturen.

2. Een stad die voldoet aan de vraag naar duurzaam en toegankelijk voedsel

Voedsel alleen al is verantwoordelijk voor bijna 30% van de broeikasgasemissies in België. We eten gemiddeld drie keer per dag, en achter elke maaltijd gaat een heel proces schuil: productie, vervoer, verwerking, verpakking, bewaring, afval, enz. De consument is zich hiervan echter nauwelijks bewust en is vooral geïnteresseerd in "goed eten": het genot van smaak combineren met de voordelen voor het lichaam, zo mogelijk met een verminderd effect op het milieu en tegen een betaalbare prijs. Voor anderen is de eerste prioriteit om gewoon te kunnen eten. De toegang tot voeding voor iedereen is een onvoorwaardelijk element van een duurzaam voedingssysteem.

De uitdaging is dus drieledig: de overgang van het voedselaanbod tot een succes maken, zodat winkels, markten, hotels en restaurants en de hele Brusselse voedselverwerkende sector (brouwerijen, koekjesfabrikanten, chocolademakers, ijsbereiders, enz.) producten aanbieden die beantwoorden aan de klimaatuitdagingen, via de Good Food-strategie. Ten tweede, de eetgewoonten van de Brusselaars veranderen in diëten die minder impact hebben op de planeet. Ten slotte moet deze transitie voor iedereen toegankelijk zijn, of het nu gaat om betaalbare prijzen voor de consument, het opzetten van solidaire kanalen voor voedingsdistributie of een eerlijke verloning voor de producenten.

In het Brusselse gewest beantwoordt de **Good Food-strategie** aan deze uitdagingen en stelt zij een dubbele ambitie: beter produceren, d.w.z. gezond en milieuvriendelijk voedsel lokaal verbouwen en verwerken, en goed eten, door gezond en duurzaam voedsel voor iedereen toegankelijk te maken. Momenteel zijn er 79 restaurants, 213 verkooppunten en 53 kantines met het Good Food-label verspreid over het Brusselse Gewest.

3. Minder voedselverspilling[2]

[2] Voedselverspilling is "alle voor menselijke consumptie bestemde levensmiddelen die, in welk stadium van de voedselketen dan ook, verloren gaan, worden weggegooid, worden afgebroken en dus niet langer door de mens kunnen worden geconsumeerd".

Volgens Leefmilieu Brussel is voedselafval verantwoordelijk voor 24% tot 37% van de mondiale broeikasgasvoetafdruk van voedsel, of tot 10% van de mondiale emissies. Terwijl op Europese schaal 12% van de voedselverspilling plaatsvindt in de bedrijfs- en horecasector, ligt dit percentage veel hoger voor een toeristische stad als Brussel, met veel restaurants, hotels, bedrijven en evenementen. De hefboom voor actie is niet de minst belangrijke: de vermindering van de voedselverspilling stroomopwaarts door optimalisering van de hoeveelheden en terugwinning van het voedseloverschot dat nog zou ontstaan, kan worden veralgemeend in de horecasector, maar ook in de structuren die door de Brusselse Keukens worden bevoorraad (crèches, scholen, ziekenhuizen, enz.), in de evenementen die in het gebied plaatsvinden, enz. De terugwinning van voedselresten heeft niet alleen een gunstig effect op het milieu, maar kan ook kansarme mensen of personen in moeilijkheden helpen.

Strategische doelstellingen 2030

1. Verplaatsing van duurzame productie

- ➔ De stad bevordert het gebruik van oppervlakken zoals daken, groene ruimten, bestaande landbouwgrond, tuinen, enz. om agro-ecologie op eigendommen van de stad en het grondgebied te bevorderen:
    - 10 nieuwe hectaren worden gemobiliseerd voor agro-ecologische professionele open grond landbouw op het grondgebied en/of eigendom van de Stad
    - In de toekomst zullen vier proefprojecten worden uitgevoerd in de groene ruimten van de stad.
- ➔ het aantal professionals dat actief is op het gebied van stadslandbouw vergroten
    - De stad stelt aan het grondgebied voor om het aantal professionals die actief zijn op het gebied van stadslandbouw te verdubbelen
    - De stad zal de mogelijkheid onderzoeken om het aanbod van opleidingen te ontwikkelen die leiden tot kwalificaties op het gebied van tuinbouw.
- ➔ Op het grondgebied van de stad worden geen synthetische bestrijdingsmiddelen meer gebruikt.
- ➔ Minstens 50% van het fruit en de groenten van de Brusselse Keukens worden in België geproduceerd en 10% in Brussel of omgeving.

➔ Korte circuits op de markten van de stad ontwikkelen: het aantal lokale producenten/ambachtslieden op de markten van de stad verdubbelen. De Stad geeft bij vergunningen voorrang aan lokale producenten/ambachtslieden

2. Een stad die inspeelt op de vraag naar duurzaam en toegankelijk voedsel

➔ Het aantal Good Food winkels, in bulk, op het grondgebied van de stad verhogen: De stad stelt voor dat het grondgebied 50 Good Food winkels bereikt.

➔ Verhoging van het aantal Good Food restaurants: De stad stelt voor dat het gebied 100 Good Food restaurants bereikt.

➔ "Buurtkeukens" in de stad aanmoedigen: De stad stelt het grondgebied voor om ten minste 5 "Buurtkeukens" in de stad te lanceren.

➔ Vestiging van logistieke centra op het grondgebied van de stad:

- Ten minste één logistiek knooppunt op het grondgebied van de stad met als doel het bundelen van leveringen en/of afvalbeheer.
- De Stad verbindt zich ertoe logistieke middelen of instrumenten te ondersteunen die gericht zijn op de mutualisering van duurzame voedselactoren in handelswijken.

➔ Het aantal burgerinitiatieven voor groepen die duurzaam voedsel kopen, verhogen: De stad nodigt het grondgebied uit om het aantal burgerinitiatieven van duurzame aankoopgroepen met 2 te vermenigvuldigen.

➔ Flexitarische voeding promoten bij de Brusselaars: 50% van de Brusselaars eet 4 dagen per week of minder vlees (36% in 2020).

➔ Dankzij de Brusselse Keukens die voldoen aan het Good Food "Collective Kitchen" label (toename van het aandeel biologische maaltijden, vermindering van de hoeveelheid vlees, vermindering van rood vlees, toename van het aantal vegetarische menu's), terwijl ze voor iedereen toegankelijk blijven en de voedingsaanbevelingen volgens de begunstigden (kinderen/volwassenen/zieken, allergische personen, enz.) respecteren, voldoen ook de kantines van de van de stad afhankelijke infrastructuren (scholen, ziekenhuizen, crèches, enz.) aan de doelstellingen van het Good Food label.

➔ Het voedsel dat in de gebouwen van de Stad wordt geserveerd, beantwoordt volledig aan de criteria voor goede voeding: overeenkomstig de voedingsaanbevelingen van

ONE en het Federaal Voedings- en Gezondheidsplan zijn de door de Brusselse Keukens aan de Stad (scholen, crèches, enz.) geserveerde maaltijden 100% biologisch, is het vleesgehalte tot 60% teruggebracht (was al 50%), zonder verhoging van het aandeel rood vlees, en zijn de menu's 3 dagen op 5 vegetarisch.

➔ De ontwikkeling van "bulk" en "biologische" producten op de markten van de stad aanmoedigen : De stad heeft zich ertoe verbonden tegen 2030 drie zero afval-markten op haar grondgebied te organiseren en bewustmakingsacties te voeren.

3. **Minder voedselverspilling**

➔ Vermindering van voedselverspilling binnen de infrastructuur van de Stad: vermindering van de voedselverspilling met 50% tegen 2030, te beginnen met de infrastructuur van de Stad Brussel en de klanten van de Brusselse Keukens op het grondgebied van de Stad aanmoedigen om hetzelfde te doen.

➔ Vermindering van voedselverspilling in de stad Brussel: De stad verzoekt het grondgebied om de voedselverspilling tegen 2030 met 50% te verminderen

➔ Meer voedselterugwinning uit voedseloverschotten/onverkocht voedsel: Elk jaar wordt ten minste 100 ton aan voedseloverschotten teruggewonnen.

Een groene stad en een plek voor biodiversiteit

"In de stedelijke omgeving levert de diversiteit van de natuur meerdere diensten die ons ten goede komen: verbetering van de gezondheid en de leefomgeving, bijdragen aan voedselzekerheid, veerkracht bij schokken en extreme weersgebeurtenissen zoals overstromingen of hittegolven. De parken, die gratis en voor iedereen toegankelijk zijn, bieden plaatsen voor recreatie, sport, sociale interactie en herbronning.

Maar de natuur in de stad is niet beperkt tot parken, ze is overal: Aan de voet van straatbomen, in bloembakken en particuliere tuinen, in de grond of in bakken. Zo pluriform als de diversiteit van levende organismen kan zijn, zo pluriform is ook de uitdaging om de biodiversiteit in stand te houden, en het is dringend nodig om hier een criterium van te maken dat als leidraad dient voor de ruimtelijke ordening en de beleidskeuzes van de overheid."

Zoubida Jellab, Schepen van Groene Ruimten

"Op het vlak van internationale solidariteit werd met het project 'Baby-Boom' de herbebossing voortgezet voor elke geboorte van een Brussels kind, met ongeveer 150.000 bomen die over een periode van 3 jaar zijn geplant sinds 2019 in de Saloum-delta in Senegal. Een soortgelijk project wordt nu ontwikkeld in de Democratische Republiek Congo in het Mariene Park van de Mangroves, waar een programma voor herstel en geïntegreerd beheer van ecosystemen op het land en van de mangroves wordt uitgevoerd."

Ahmed El Ktibi, Schepen van Internationale Solidariteit

Visie 2050

In 2050 is Brussel een stad die opnieuw verbonden is met de natuur. De groene ruimten zijn talrijk en onderling verbonden dankzij de toenemende vergroening van de openbare ruimte, de daken, de gevels en het interieur van de huizenblokken. De luchtkwaliteit is verbeterd tot ten minste het WGO-niveau en veel koelere gebieden liggen op loopafstand voor alle inwoners. De stad heeft een evenwicht gevonden tussen natuur en stadsplanning en -ontwikkeling; de aanleg van groene gangen zorgt voor beschutting, voedsel en broedplaatsen voor de biodiversiteit. De inzet van de natuur wordt gezien als een belangrijke factor voor de levenskwaliteit en het welzijn van stedelingen. De Stad Brussel en haar stakeholders hebben

zich massaal gedesinvesteerd van alle producten die de biodiversiteit wereldwijd uithollen, en blijven internationale partnerschappen opbouwen om het behoud van tropische wouden, de longen van onze planeet, te verzekeren.

Context en problemen

1. Behoud en ontwikkeling van lokale en stedelijke biodiversiteit

Met zijn vele parken en privétuinen staat Brussel bekend om zijn groene karakter. Dit plantenerfgoed en de omringende biodiversiteit staan echter onder zware druk: natuurlijke habitats die door stadsgrenzen worden versnipperd, watertekorten als gevolg van betonnering, de aanwezigheid van invasieve soorten, lichtvervuiling, geluidsoverlast, het gebruik van pesticiden, monoculturen, enz.

Bovendien kan de huidige opwarming van de aarde zowel droogteperiodes als de proliferatie van nieuwe soorten, soms ongewenst voor zowel de biodiversiteit als de mens, zoals de Aziatische horzel of de tijgermug, versterken. Om deze uitdagingen het hoofd te bieden is een overgang nodig om onze groene ruimten beter bestand te maken tegen toekomstige schokken.

2. Bijdragen tot het behoud van de biodiversiteit op wereldschaal

Het behoud van de biodiversiteit is een van de grootste uitdagingen van onze tijd en wetenschappers gaan zelfs zo ver dat zij spreken van een zesde massale uitsterving in volle gang. De opwarming van de aarde tast het milieu aan en veroorzaakt een keten van gevolgen voor tal van dier- en plantensoorten die sterk van elkaar afhankelijk zijn. Bij onevenwichtige ecosystemen wordt het vermogen om koolstof te absorberen verminderd en in de atmosfeer gebracht, wat bijdraagt tot de versterking van het broeikaseffect.

Planten zijn de voornaamste bondgenoot bij het matigen van de opwarming van de aarde, aangezien elke boom ongeveer 160 kg CO2 per jaar kan opslaan en zo een bescheiden bijdrage levert aan de lokale mitigatiedoelen. Afgezien van de klimaatproblemen zijn deze producten ook een bron van chaos voor de plaatselijke bevolking die wordt uitgebuit en waarvan de ecosystemen worden verwoest.

3. De natuur als oplossing voor de aanpassing aan klimaatverandering

De mens heeft altijd in harmonie geleefd met de natuur, die hem tal van ecosysteemdiensten verleent: voedselproductie, frisheid, bodemstructuur, waterretentie en -filtering, isolatie, zuurstofproductie, CO2-vastlegging, vastlegging van verontreinigende stoffen, geluiddemping, windafscherming, een rustgevende leefomgeving, enz. In het licht van de verschijnselen van stedelijke hitte-eilanden en overstromingen, die door de opwarming van de aarde sterker zullen worden, moeten twee van deze eigenschappen prioritair in aanmerking worden genomen: de natuur als oplossing om overstromingen tegen te gaan en de natuur als oplossing om hitte-eilanden te bestrijden.

3.1. Bestrijding van het hitte-eilandeffect (UHI)

Hoewel elke zomer nieuwe temperatuurrecords oplevert, zijn de temperaturen in de stad hoger dan op het platteland. Dit verschijnsel doet zich voor in Brussel, met name in het dichtbebouwde en gemineraliseerde centrum. Donkere trottoirs zoals bitumen absorberen meer warmte dan lichtgekleurde of begroeide oppervlakken; de vele verticale gebouwen vergroten het oppervlak dat zonnestraling opvangt en kunnen een "canyon"-effect creëren door luchtcirculatie te verhinderen.

Vegetatie vermindert de hittestress in stedelijke gebieden: doordat planten water verdampen, accumuleren ze geen zonne-energie en koelen ze de lucht rondom hen af. Bomen bieden schaduw; in combinatie met waterpartijen kunnen zij echte eilanden van koelte creëren.

3.2. Bestrijding van overstromingen

De tweede belangrijke bijdrage van de vegetatie is dat zij het **risico van overstromingen** vermindert. Begroeide oppervlakken bevorderen is een manier om de bodem doorlaatbaar te maken, wat, in tegenstelling tot ondoordringbare gebouwen en trottoirs, de stad minder gevoelig maakt voor steeds intensere regenval (zie hoofdstuk 5 - Water).

Strategische doelstellingen 2030

1. Behoud en ontwikkeling van lokale en stedelijke biodiversiteit

➔ Een gedifferentieerd beheer van groene ruimten ontwikkelen, dat voldoet aan de criteria van het label "Natuurnetwerk", namelijk: de afwezigheid van synthetische

bestrijdingsmiddelen, het behoud van de natuurlijke omgeving, de diversiteit in het wild, de bevoorrechte plaats van inheemse planten en de bestrijding van invasieve exoten.

- 100% van het groen in de stad moet tegen 2030 het label Natuurnetwerk krijgen.
- De Stad stelt voor dat de actoren van het grondgebied zich bij de doelstellingen aansluiten door dezelfde criteria in acht te nemen bij het beheer van particuliere groene ruimten.

➔ Het groene netwerk van de stad Brussel ontwikkelen - verbonden met het regionale groene netwerk, met integratie van fauna en flora. De totstandbrenging van een groen netwerk zal worden uitgevoerd met de actoren van het grondgebied, met inachtneming van de rechten van derden:

- Tegen 2030 wordt het groene netwerk van de stad in kaart gebracht en ontwikkeld om het regionale netwerk te vervolledigen, bijvoorbeeld door nieuwe groene ruimten aan te leggen en waar mogelijk te vergroenen: bomen en struiken in de openbare ruimte, klimplanten, groene daken; prioritaire migratiegangen worden geïdentificeerd, wat aanleiding geeft tot nieuwe maatregelen ten gunste van de biodiversiteit en de migratie van soorten.

➔ Het groene netwerk voltooien zodat elke inwoner binnen 10 minuten toegang heeft tot een lokale groene ruimte of park.

➔ Behoud van de biodiversiteit: ontwikkeling van 2 proefprojecten om de nachtelijke biodiversiteit te beschermen en tegelijk een gevoel van veiligheid te garanderen

➔ Voortzetting van het stadsbosproject van Neder-Over-Hembeek om te komen tot een biodiversiteitsconservatorium.

➔ Een bomenhandvest voor alle belanghebbenden in het gebied aannemen en handhaven om de juiste soorten op de juiste plaats en op de juiste manier te planten en deze bomen met respect te beheren. Deze beginselen zo vroeg mogelijk in het project integreren en gedurende de gehele levensduur van de bomen om alle mogelijke voordelen van de aanplantingen te maximaliseren.

- De actoren van het grondgebied voorstellen om zich aan te sluiten bij de doelstellingen van de stad door dezelfde criteria na te leven bij het beheer van particuliere bomen

2. Bijdragen tot het behoud van de biodiversiteit op wereldschaal

➔ Om de koolstofputten te vergroten, verbindt de stad Brussel zich ertoe 8 bomen te planten per pasgeboren kind dat in haar bevolkingsregisters is ingeschreven in ontbossingsgevoelige gebieden in landen die door de VN zijn erkend als "ontwikkelingslanden".

➔ De Stad draagt bij tot de strijd tegen de erosie van ecosystemen op wereldschaal door biodiversiteitscriteria te integreren in haar strategie voor de duurzame aankoop van goederen en diensten en in de voedselcontracten van de Brusselse Keukens.

3. De natuur gebruiken als oplossing tegen het hitte-eilandeffect

➔ De stad bestrijdt hitte-eilanden in de openbare ruimte en in haar gebouwen

- De stad heeft zich ertoe verbonden 3 proefprojecten uit te voeren om het hitte-eilandeffect te verminderen.
- De stad wil vegetatie gebruiken als eerste oplossing om hitte te bestrijden.

➔ De stad stimuleert de strijd tegen het hitte-eilandeffect in het hele binnenland.

Brussel, een referentie in duurzame evenementen, cultuur, sport en toerisme

"Mijn ambitie is om de culturele en evenementensector te stimuleren en tegelijk onze toeristische aantrekkingskracht te versterken. Deze actie moet op verantwoorde wijze worden uitgevoerd om de gevolgen van onze activiteiten voor de planeet en dus voor het welzijn van de bevolking te beperken."

Delphine Houba, Schepen van Cultuur en Grote Evenementen

Visie 2050

In 2050 is Brussel een wereldreferentie voor duurzame cultuur, evenementen en toerisme. Al meer dan twintig jaar stellen alle spelers in de sector duurzaamheid centraal. Na de klimaat- en milieueffecten van hun activiteit te hebben vastgesteld, hebben zij getracht deze te verminderen door te werken aan de mobiliteit van het publiek, het vervoer van kunstwerken of apparatuur, de duurzaamheid van de voedselvoorziening en zero afval. Door vanaf het begin van het project rekening te houden met deze effecten hebben de actoren met nauwere partners samengewerkt, wat heeft bijgedragen tot de versterking van het lokale economische en culturele weefsel. Dankzij deze inspanningen kon de culturele, evenementen- en sportdynamiek van Brussel in stand worden gehouden en kon de aantrekkingskracht van Brussel op het gebied van toerisme worden vergroot.

Context en problemen

Het heroverwegen van de sectoren evenementen, cultuur en toerisme is een langetermijnproces. De stad Brussel beschikt over een gunstig territorium voor de ontwikkeling van een duurzaam toeristisch en cultureel aanbod: een dicht en goed bediend openbaar vervoersnetwerk, culturele podia die dicht bij elkaar liggen en omgeven zijn door een ruim en gediversifieerd verblijfsaanbod, actoren die reeds een duurzame transitie aansturen.

Zij spelen zelf een cruciale rol: cultuur kan, via de verbeelding, de werkelijkheid beïnvloeden en onze visies vormgeven; evenementen kunnen inspireren en mobiliseren; toerisme kan onze praktijken en onze toeristische keuzes beïnvloeden.

1. Een ecologisch verantwoord evenementen-, sport- en cultuurbeleid

Brussel is de hoofdstad van Europa en het is een stad die voortdurend in beweging is. Naast de één miljoen inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er jaarlijks 2,7 miljoen bezoekers. Zij kunnen profiteren van een bijzonder breed scala aan culturele activiteiten omdat Brussel zich op het kruispunt van verschillende gemeenschappen bevindt. Elk jaar vinden in de Stad Brussel bijna 3.000 evenementen plaats, of ze nu rechtstreeks door de Stad worden georganiseerd, door de Stad worden gesubsidieerd of toestemming hebben gekregen om in de openbare ruimte plaats te vinden.

Of het nu gaat om een festival, een bioscoop, een concert, een theater, een voetbalwedstrijd, enzovoort, de belangrijkste effecten van de culturele, sport- en evenementensector houden vooral verband met vervoer (toeschouwers, werken, artiesten) en voedsel ter plaatse (The Shift Project). Ook de productie van grote hoeveelheden afval is een belangrijk milieuprobleem. Het is dan ook op deze drie pijlers dat deze twee sectoren prioritair moeten werken om bij te dragen tot de klimaatdoelstellingen van de stad.

2. Een ecologisch verantwoord toerismebeleid

Wereldwijd is toerisme verantwoordelijk voor 8% van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen (Nature, The carbon footprint of global tourism, 2018). Vervoer en accommodatie zijn de twee grootste bronnen van toeristische emissies, die respectievelijk 49% en 14% van de impact van de sector vertegenwoordigen (Acteurs du Tourisme Durable, 2020).

Het toerisme in Brussel is onlosmakelijk verbonden met cultuur, evenementen en erfgoed. De uitdaging voor de Stad Brussel is meervoudig: het toeristische aanbod ondersteunen om de milieu-impact te minimaliseren en tegelijkertijd aantrekkelijke culturele activiteiten en evenementen aanbieden. Op grotere schaal kan de hoofdstad van Europa, met behoud van haar aantrekkingskracht voor toeristen uit de hele wereld, meer steunen op haar spoor- en fietsnetwerk om Belgische en Europese toeristen aan te trekken, en kan ze ook duurzame

accommodatie en ontmoetingsplaatsen (hotels, restaurants, musea, culturele centra, enz.) aanbieden.

Strategische doelstellingen 2030

1. Een ecologisch verantwoord cultuurbeleid

➔ De Stad verbindt zich ertoe ervoor te zorgen dat alle culturele instellingen (musea, theaters en culturele centra) die worden gefinancierd en rechtstreeks afhankelijk zijn van de Stad, over een actieplan beschikken om de klimaatdoelstellingen van het grondgebied te halen, en alle andere culturele instellingen op het grondgebied bewust te maken van de noodzaak van een actieplan. Dit actieplan omvat de volgende doelstellingen:

- Systematisch mobiliteitsoplossingen voorstellen zodat reizen in verband met culturele activiteiten via koolstofarme mobiliteit verlopen.
- Een toename van het aanbod aan hotels en restaurants die voldoen aan de "Good Food"-criteria
- Korte circuits bevorderen tussen culturele actoren die rechtstreeks afhankelijk zijn van de stad Brussel, met name door het gebruik van een lokale Brusselse munt
- Een vermindering van het energieverbruik

2. **Een ecologisch verantwoord evenementenbeleid**

➔ De Stad verbindt zich ertoe ervoor te zorgen dat 100% van de door de Stad georganiseerde evenementen voldoen aan het BME-actieplan voor duurzaamheid, en dat de op het grondgebied van de Stad georganiseerde evenementen voldoen aan de verplichte criteria van het handvest voor duurzame evenementen en 50% voorstellen om verder te gaan via niet-verplichte aanbevelingen. In deze actieplannen wordt bijzondere aandacht besteed aan

- Mobiliteit: via promotie- en faciliteringsmaatregelen het aandeel bezoekers met een koolstofarme oplossing verhogen

- Voedsel: een systematische vegetarische formule voor Horeca aanbieden
- Afval: meer systematische sortering van organisch, plastic/PMD, karton en restafval; algemene beschikbaarheid van herbruikbaar tafelgerei.
- Een vermindering van het energieverbruik

3. **Een ecologisch verantwoord toerismebeleid**

➔ Mobiliteit: met behoud van haar aantrekkingskracht op toeristen uit de hele wereld het aandeel van koolstofarme toeristische reizen verhogen via promotie en bevorderingsmaatregelen, om zo het aantal toeristen die per trein naar Brussel komen en het aantal fietstoeristen te verdubbelen.

➔ Het aantal toeristische accommodaties met het label 'Green Key' verdubbelen.

Naar een inclusieve economische overgang van het grondgebied

"De huidige energie- en klimaatcrisis heeft een directe impact op de economie en handelszaken in onze stad. Het is voor de Stad Brussel van essentieel belang om de handelszaken zo goed mogelijk te ondersteunen bij de transitie naar een duurzame economie, rekening houdend met de economische realiteit van de verschillende sectoren. De economie staat centraal in Brussel en in het klimaatplan; het raakt aan vele andere thema's en veel aspecten met betrekking tot de circulaire economie zijn ook terug te vinden in de hoofdstukken over mobiliteit, afval en voeding."

Fabian Maingain, Schepen van Economische Zaken

Opmerking: De economie staat centraal in Brussel en in het klimaatplan; zij raakt aan vele andere vraagstukken en veel aspecten in verband met de circulaire economie zijn ook te vinden in de hoofdstukken over mobiliteit, afval en voedsel.

Visie 2050

In 2050 is Brussel een stad met een dynamische en voorbeeldige economie. Het is een gebied dat uitwisselingsnetwerken vermeerdert, actoren die samenwerken en hun deskundigheid ten dienste stellen van de gemeenschap. Na verschillende crises (op het gebied van gezondheid, milieu, economie, enz.) zijn de economische actoren geleidelijk hun krachten gaan bundelen om de economie in de richting van een nieuw samenlevingsmodel te sturen. De Brusselse economie heeft zich geleidelijk opnieuw gericht op de sterke punten van de lokale economie, waarbij korte circuits opnieuw in de dagelijkse werking zijn opgenomen zonder het netwerk van nationale en Europese partners te verwaarlozen. De economie van het gebruik en de mutualisering van diensten is geleidelijk de norm geworden. Er zijn nieuwe vaardigheden en beroepen ontstaan die leiden tot nieuwe praktijken, onvermoede innovaties en oplossingen op kleine en grote schaal. Deze transformatie is niet van de ene dag op de

andere gebeurd. Het heeft de mogelijkheid geboden om te experimenteren met verschillende benaderingen en nieuwe organisatievormen; sommigen zijn succesvol gebleken en zijn voortgezet, anderen waren minder succesvol maar zeer leerrijk. Deze nieuwe, meer duurzame en veerkrachtige economie biedt een belangrijke plaats aan solidariteit, samenwerking en gezelligheid.

Context en problemen

Om de klimaat- en milieueisen te verzoenen met de uitdagingen op het gebied van economie, werkgelegenheid en sociale rechtvaardigheid, maakt de Stad Brussel deel uit van de gewestelijke strategie die wordt beschreven in het Gewestelijk Programma voor Circulaire Economie (GPCE) en in de Strategie voor Economische Transitie (GO4Brussels2030, Shifting economy). Zij wil deze plannen op haar eigen schaal en op haar eigen grondgebied uitvoeren. Zij deelt de visie dat "*een gezonde economie moet worden ontworpen om te bloeien, niet om te groeien*", zoals Kate Raworth, auteur van *The Donut Theory,* opmerkt, die erin bestaat om over de economie te denken binnen de grenzen die worden bepaald door de sociale bodem en het milieuplafond.

In het kader van haar bevoegdheden en middelen wil de Stad Brussel gerichte steun verlenen om de ontwikkeling van de kringloopeconomie, de lokale economie in het kort, de terugkeer van de lokale productie en de gebruikseconomie aan te moedigen. Zij zal samenwerken met alle huidige en toekomstige economische actoren in het gebied die deze richting willen inslaan en dergelijke kwesties in hun economische modellen willen integreren.

1. Ondersteuning van de gebruikseconomie, de kringloopeconomie en wederzijdse dienstverlening

Door de levensduur van objecten te verlengen en ons afval om te zetten in hulpbronnen, biedt de circulaire economie een antwoord op de noodzaak om op een meer doordachte manier te produceren, zuiniger om te gaan met grondstoffen en door groei en uitstoot van broeikasgassen los te koppelen.

De gebruikseconomie, ook bekend als de functionaliteitseconomie, brengt een nieuwe relatie tussen vraag en aanbod tot stand die niet langer uitsluitend gebaseerd is op de eenvoudige verkoop van goederen en het bezit ervan. Het gaat in de richting van een systeem dat gericht

is op de levering of verkoop van een dienstverlenende waarde (het gebruik van een goed of dienst) in plaats van het goed zelf. De gebruikseconomie is een van de pijlers van de circulaire economie, omdat zij fabrikanten ertoe aanzet de levensduur van hun producten te maximaliseren, verspilling van hulpbronnen te voorkomen en immateriële hulpbronnen te ontwikkelen.

2. De lokale economie bevorderen en ondersteunen in korte circuits

De ondersteuning van de opkomst van de lokale economie is een grote uitdaging. Het is een economische en sociale kans (scheppen van plaatselijke werkgelegenheid, versterking van de sociale banden, enz.

Om ervoor te zorgen dat dit ook een kans is voor het milieu, zullen de productiepraktijken drastisch moeten veranderen, evenals de distributiemethoden, die een grote invloed hebben op het klimaat.

3. Lokale bedrijven die bijdragen aan klimaatdoelstellingen

Elk bedrijf, ongeacht het goed of de dienst die het aanbiedt, past een interne werkwijze toe die een min of meer positief effect op het klimaat kan hebben. Het beheer van de gebouwen van de onderneming, haar energieleveranciers, de mobiliteit en de voordelen in natura van haar werknemers, de kantine, de teamgebouwen, het afvalbeheer, het soort kantoor-/IT-apparatuur dat zij aanschaft, het soort valuta dat zij aanvaardt, de groenvoorziening en de vegetatie, maar ook de keuze van de bedrijven waarmee zij wenst samen te werken, enz. zijn allemaal onderdelen waarmee zij een aanpak kan volgen die in overeenstemming is met de mondiale klimaatdoelstellingen. Om bedrijven in dit proces te helpen, zijn vele keurmerken in het leven geroepen, zoals "Ecodynamische onderneming", "Green Key", "Natuurnetwerk", "de Zinne", "Good Food", enz. die bedrijven begeleiden en ondersteunen bij het maken van de meest oordeelkundige milieukeuzes.

4. Voorbereiding op de opkomst van nieuwe banen

Als gevolg van de ontwikkeling van het economisch systeem zullen de professionele behoeften en vaardigheden onvermijdelijk veranderen. Op deze verandering moet worden geanticipeerd, zowel om de opkomst van toekomstige beroepen te ondersteunen als om de omschakeling van een reeks huidige beroepen voor te bereiden. Volgens een studie van Dell en het Institute for the Future is 85% van de banen die er in 2030 zullen zijn nog onbekend.

Strategische doelstellingen 2030

1. Ondersteuning van de gebruikseconomie, de kringloopeconomie en wederzijdse dienstverlening

➔ De Stad ontwikkelt en ondersteunt de ontwikkeling van diensten van de gebruikerseconomie op haar hele grondgebied, met in het bijzonder, voor een maximum van wijken, in een logica van de Stad op 10 minuten:

- Ten minste één carsharing/deelstation
- Bibliotheken, digitale openbare ruimten, en gemakkelijke toegang tot culturele en digitale inhoud voor iedereen
- Buurtcentra met digitale toegang
- Een aanbod van leningen voor apparatuur: leenwinkels, fablabs, enz.
- Coworking of gedeelde ruimtes:
  - Tegen 2030 wil de stad het delen van openbare gemeenschappelijke gebouwen voor andere, aanvullende functies ontwikkelen tijdens de perioden waarin ze niet in gebruik zijn, na een haalbaarheidsstudie van al haar activa. Bovendien zal bij nieuwe projecten (bouw/renovatie) systematisch rekening worden gehouden met de mogelijkheden van mutualisatie.
  - De stad stelt het gebied voor om het aanbod van gedeelde ruimtes te ontwikkelen.

➔ Bevordering en ondersteuning van de toegang tot tweedehands aanbod

- De stad zet zich in om initiatieven op het gebied van tweedehands te benadrukken (etikettering, commerciële trajecten).
- Elk jaar 5 winkels labelen rond het thema tweedehands goederen
- Hergebruik blijven ondersteunen bij de herontwikkeling van etalages, informeren en aanbevelingen doen inzake duurzaamheid

2. De lokale economie bevorderen en ondersteunen in korte circuits

➔ Logistieke hub: ondersteuning van duurzaam goederenvervoer en distributielogistiek door middel van proefprojecten (zie hoofdstuk Mobiliteit)

- De stad heeft zich ten doel gesteld het aantal duurzame logistieke centra uit te breiden en deze op haar grondgebied te huisvesten om het regionale netwerk te voltooien.
- De stad moedigt exploitanten aan om duurzame logistieke oplossingen voor te stellen.

➔ Bevordering van de lokale munt: toename van het aantal dienstverleners die de lokale munt Zinne aanvaarden op het grondgebied van de stad Brussel.

- De Stad verbindt zich ertoe dat 10 nieuwe openbare voorzieningen (zwembaden, musea, sporthallen, enz.) en evenementen op het grondgebied van de Stad de Zinne aanvaarden
- De Stad stelt het grondgebied voor om het gebruik van de Zinne te ontwikkelen onder 400 winkels

➔ De Stad zet zich in om lokale ambachten te promoten via evenementen, communicatiecampagnes, ondersteuning van bedrijvencentra zoals Dansaert, Mad, Be-Here, Tanners, ontwikkeling van proefprojecten ten gunste van lokale productie.

3. Lokale bedrijven bij bijdragen aan klimaatdoelstellingen

➔ Toename van het aantal bedrijven met een milieulabel op het grondgebied (ecodynamische onderneming, Green Key, de Zinne, Good Food, eigen verpakkingen welkom,...).

- De Stad stelt aan het grondgebied voor om de doelstelling van 3 keer meer bedrijven met een milieulabel te bereiken in vergelijking met 2019.
- De Stad verbindt zich ertoe deze labels en de gelabelde bedrijven te promoten.

➔ Stimuleren van mutualisatie voor bedrijven op het grondgebied: grote aankopen, afval, enz.

4. De opkomst van nieuwe banen in verband met de overgang voorbereiden

➔ In samenwerking met het Gewest, de COCOF en de VGC werkgelegenheid organiseren in de nieuwe beroepen die nodig zijn voor de klimaattransitie. Bijvoorbeeld:

ambachtslieden, lokale producenten, fietsbezorgers, taxateurs, moestuiniers, composteerders, installateurs van fotovoltaïsche panelen, groene daken of waterreservoirs, energiecertificeerders, bezorgers, ambachtslieden en reparateurs, tuiniers, enz.

➔ De stad verbindt zich ertoe de plaatselijke ambachten te promoten via verschillende communicatiecampagnes en de organisatie van evenementen, alsook de nodige voorzieningen te ontwikkelen om de plaatselijke productie terug te brengen naar het grondgebied.

Kinderen en jongeren zijn actoren in de klimaattransitie

"De Stad wil ervoor zorgen dat alle kinderen van 0 tot 3 jaar op haar grondgebied in de best mogelijke omstandigheden kunnen opgroeien. Het omvormen van de kinderdagverblijven van de Stad tot eco-crèches heeft een drievoudig doel: de gezondheid van de kinderen verbeteren, de milieu-impact van de opvang verminderen en de kinderen kwaliteitsvolle opvang bieden zonder bijkomende financiële lasten voor de ouders. Door haar eco-crèchemodel te versterken en uit te breiden naar andere kinderopvangplaatsen op haar grondgebied, stelt de Stad alles in het werk om kinderen een heden en een toekomst te bieden waarin ze zich kunnen ontplooien."

Faouzia Hariche, Schepen van Jeugd en Openbaar Onderwijs

"De wereld van morgen beter maken is ongetwijfeld een kwestie van bewustmaking van jongeren. Het is dan ook een essentieel punt voor het departement van het openbaar onderwijs en de jeugdvoorzieningen dat, naast onze actie voor de leefomgeving die wij onze jeugd bieden en die voorbeeldig en gezond moet zijn, onverdroten verder wordt gewerkt aan burgerschapsvorming en de ontwikkeling van een kritische en solidaire geest, die beide essentieel zijn voor het behoud en de bevordering van een planeet waar het overal en voor iedereen goed leven is. Onderwijs is preventie. En omdat de klimaatuitdagingen wereldwijd spelen, zullen solidariteit en responsabilisering centraal blijven staan in onze actie."

Faouzia Hariche, Schepen van Openbaar Onderwijs

Visie 2050

In 2050 is Brussel een stad waar kinderen en jongeren de drijvende en innoverende krachten van de samenleving zijn. De zorgomgevingen, scholen en vrijetijdsvoorzieningen stellen kinderen en jongeren in staat zich te ontwikkelen in een omgeving die de negatieve gevolgen voor hun gezondheid en de planeet tot een minimum beperkt. De afvalproductie is minimaal. Hergebruik en recyclage zijn de regel. De producten voor onderhoud en verzorging, onderwijsmateriaal, verf, bouwmaterialen, enz. zijn zo ecologisch en duurzaam mogelijk. Kinderen en jongeren bewegen zich veilig door de stad omdat actieve mobiliteit de norm is. De opleiding van kinderen, jongeren en beroepskrachten integreert de milieuproblematiek volledig vanuit theoretisch en praktisch oogpunt. De verschillende acties en initiatieven in dit verband worden aangemoedigd, gesteund en gewaardeerd.

Context en problemen

Jongeren zijn zich niet alleen bewust van de klimaatverandering en bereid om actie te ondernemen, ze behoren ook tot de meest kwetsbare groepen voor de klimaatverandering. De verantwoordelijkheid van de stad voor jongeren is meervoudig:

- het welzijn en de gezondheid van kinderen en jongeren waarborgen
- bewustmaking, mobilisatie en opleiding van beroepskrachten die met kinderen en jongeren werken
- de voorwaarden scheppen opdat kinderen en jongeren een rol kunnen spelen in de klimaattransitie

1. Een veerkrachtige leefomgeving vanaf de eerste dag

Vanaf jonge leeftijd kan de impact van jonge kinderen op het klimaat aanzienlijke proporties aannemen, vooral wat afval betreft. Volgens Leefmilieu Brussel produceert een baby gemiddeld 280 kg luierafval per jaar, wat neerkomt op bijna 550 kg CO2 gedurende de eerste 2,5 jaar van zijn leven.

Bovendien zijn de eerste 1000 dagen cruciaal in het leven van een kind. Bewust van de milieueffecten van kinderopvang en de gevolgen van verschillende milieuverontreinigingen voor kinderen, lanceerde de Stad in 2019 het concept van de eco-crèche. Tegen eind 2022 zullen alle door de stad beheerde kinderopvangvoorzieningen eco-crèches zijn. Dit concept is inmiddels opgenomen in het ONE-beheerscontract en zal worden uitgebreid tot de gehele FWB.

Een eco-kwekerij betekent een 100% biologische en evenwichtige voeding alsook zero afval en meer bepaald nul plastic. Het is ook een milieuvriendelijke en duurzame uitrusting. Elke eco-crèche kan, afhankelijk van haar realiteit, ook haar eigen projecten ontwikkelen, met betrokkenheid van de ouders.

In de komende jaren zal het belangrijk zijn om de acties die in de eco-crèches van de stad zijn opgezet, voort te zetten en te versterken, en om deze beweging in alle kinderopvangmilieus in de stad Brussel op gang te brengen. Vandaag telt de Stad een honderdtal crèches/opvangcentra op haar grondgebied, waarvan 40% rechtstreeks door de Stad Brussel wordt beheerd.

2. Een voorbeeldige schoolomgeving

Scholen, die onthaalruimten vormen voor een kwetsbaar deel van de bevolking, moeten veerkrachtig en voorbeeldig zijn. Dit omvat betere energieprestaties van gebouwen, en groene en doordringbare speelplaatsen.

Naast energiebesparing en milieueffecten heeft het bevorderen van de band tussen kinderen en de natuur, door middel van interieurontwerp en materialen, of de integratie van natuurlijke elementen in buitenruimten, gunstige effecten op het fysieke, mentale en emotionele welzijn van kinderen. Dit stimuleert de creativiteit, vermindert spanningen en ontwikkelt sociale vaardigheden. Daarom is het van essentieel belang deze 'cultuur van de natuur' bij jonge kinderen te bevorderen.

Aangezien kinderen volop aan het groeien zijn en een hogere ademhalingssnelheid hebben dan volwassenen, zijn zij bovendien kwetsbaarder voor luchtverontreiniging*, wat belangrijke gevolgen kan hebben: tragere longontwikkeling, risico op het ontwikkelen van allergieën en astma, gevolgen voor de ontwikkeling van het zenuwstelsel en voor de schoolprestaties, gevolgen voor de groei, concentratieproblemen*. Alle cognitieve stoornissen die op jonge leeftijd optreden, hebben ook een negatief effect op de gezondheid van de toekomstige volwassenen. Maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren zijn ook daarom van groot belang.

Hetzelfde geldt voor geluidsoverlast die stress en vermoeidheid veroorzaakt, wat ook leidt tot concentratie- en leerproblemen. Daarom is het belangrijk om deze ook te verminderen.

3. Jongeren bewustmaken en voorbereiden op kimaatuitdagingen

De integratie van de milieuproblematiek in het onderwijs van de leerlingen en in de thema's die worden behandeld in onze verschillende buitenschoolse structuren is van cruciaal belang om ervoor te zorgen dat de burgers van morgen zich bewust worden van de problematiek, solidair zijn en zich positief inzetten.

Gezonde en duurzame voeding, vermindering en sortering van afval, zuinig gebruik van energie, zachte mobiliteit, de strijd tegen afval, de bescherming van de natuur en het milieu in zijn drie dimensies (sociaal, ecologisch en economisch) zijn allemaal thema's waar dagelijks wordt rond

gewerkt, tijdens verschillende vakken en in buitenschoolse activiteiten. Deze bewustmaking moet worden voortgezet en aangepast aan de voortdurend veranderende situatie.

Daarom is het van essentieel belang dat het personeel van de scholen en de buitenschoolse opvang wordt opgeleid, zodat ze dagelijks in actie kunnen komen en kinderen en jongeren de nodige instrumenten kunnen aanreiken om deel te nemen aan de strijd tegen klimaatverandering.

Strategische doelstellingen 2030

1. **Uitbreiding en versterking van het milieuzorgmodel van de stad Brussel**

Het door de Stad Brussel geïnitieerde model van de eco-kwekerij mobiliseert alle actoren van de kinderopvang rond de volgende ambities:

<u>Infrastructuur</u>

- ➔ Water: Ontwikkelen van acties voor duurzaam waterbeheer in kinderopvanginstellingen, bestuderen van de voorwaarden voor het gebruik van kraanwater voor zuigflessen, in overleg met ONE en K&G.
- ➔ Lucht: bewaking van de luchtkwaliteit, waarborging van een goede akoestische kwaliteit, vermindering van de geluidsoverlast en minimalisering van de blootstelling aan elektromagnetische golven en velden

<u>Mobiliteit</u>

- ➔ Koolstofarme mobiliteit ondersteunen voor ouders door hun verplaatsingen te voet (staat van de voetpaden) of per fiets (fietsenstalling) naar de crèche te vergemakkelijken, voor het personeel door het gebruik van het openbaar vervoer en de fiets aan te moedigen (systematische aanwezigheid van fietslokalen in nieuwe bouwprojecten), voor de verplaatsingen tussen woon- en werkplaats, en voor de kinderen door het aantal kinderopvangcentra dat over een of meer kiddybussen beschikt, te verhogen.

<u>Afval en voedsel</u>

- ➔ De duurzaamheid van het voedsel versterken door 100% biologisch, lokaal (ook uit de Brusselse landbouw) en seizoensgebonden voedsel aan te bieden, door de frequentie

van niet-vleesmaaltijden te verhogen en door verspilling drastisch te verminderen. Op basis hiervan het Good Food-label veralgemenen tot alle opvangcentra

- ➔ Streven naar zero afval waar mogelijk, met name door de doelstelling van nul PMD (leidingwater, vervanging van plastic haarnetjes en schoenhoezen voor eenmalig gebruik door haarnetjes en schoenhoezen die door naaisters worden gemaakt, beperking van de aankoop van nieuw plastic speelgoed en spelletjes, enz.
- ➔ Uitbreiding van het systeem van wasbare luiers in 100% van de eco-zorgcentra. Handhaving van het gebruik van milieuvriendelijke wegwerpluiers in 100% van de eco-crèches die geen wasbare luiers gebruiken, alsook voor de laatste kinderluier in wasbare luiers.
- ➔ De geleidelijke vervanging van plastic servies door servies van glas, porselein en roestvrij staal in 100% van de eco-crèches voortzetten, bij de vervanging van huishoudelijke apparaten voorrang geven aan de meest efficiënte energieklasse, 100% textiel gebruiken dat het "Ecotex"-label draagt voor stoffen die in contact komen met kinderen en niet-duurzaam speelgoed vervangen door duurzaam/milieuverantwoordelijk/ethisch speelgoed naargelang de technologische vooruitgang en het aanbod op de markt (85% van het voor deze vervanging uitgetrokken budget bereiken).
- ➔ Verzorgings- en schoonmaakproducten: een haalbaarheidsstudie uitvoeren voor het verhogen van het gebruik van basisproducten ter vervanging van chemische producten voor reiniging en desinfectie overeenkomstig de ONE- en K&G-normen en het gebruik van milieuvriendelijke producten/vervangingstechnieken in 100% van de eco-zorgcentra van de stad.

<u>Bewustmaking :</u>

- ➔ Organisatie van ten minste één ecologische opleidingssessie per jaar voor al het dienstpersoneel, organisatie van ten minste één ecologische opleidingssessie per jaar voor al het personeel in de kinderopvang, instandhouding van regelmatige bijeenkomsten van de interne WG eco-crèche van de stad en organisatie van ten minste één activiteit per jaar in verband met het eco-crècheproject met ouders in 100% van de eco-crèches (eco-pedagogische activiteit, speelgoed- of kledingbeurs, enz.)

➔ De eco-crèche dynamiek uitbreiden naar andere opvangplaatsen op het grondgebied van de stad:

- Ten minste 50% van de overheidsopdrachten van de stad voor milieuvriendelijke kinderdagverblijven (spelletjes, speelgoed, luiers, schoonmaak- en verzorgingsproducten, meubilair, beddengoed, serviesgoed, enz.
- de mogelijkheid onderzoeken om een gemeenschappelijk kanaal voor tweedehands en hergebruik te creëren voor alle opvangplaatsen op het grondgebied van de stad Brussel
- een netwerk creëren van alle in de stad Brussel gevestigde eco-zorgcentra en zorgcentra die eco-zorgcentra willen worden om de uitwisseling van praktijken en de ontwikkeling van gemeenschappelijke projecten te vergemakkelijken door ten minste één jaarlijkse bijeenkomst te organiseren
- De Stad wil ervoor zorgen dat de gemeentelijke eco-kwekerijen vooruitgang boeken met hun acties en deze vooruitgang volgen op basis van intern ontwikkelde indicatoren.
- De Stad stelt de kwekerijen van het grondgebied voor om zich aan te sluiten bij de dynamiek van de eco-kwekerijen en organiseert een plaats voor de uitwisseling van eco-verantwoorde praktijken tussen de kwekerijen van het grondgebied en de eco-kwekerijen van de Stad.

2. Een voorbeeldige schoolomgeving

<u>Infrastructuur / Meubilair / Uitrusting</u>

➔ Als onderdeel van het renovatieplan voor de speelplaatsen, waar mogelijk vergroenen.

- Bij de renovatie van scholen wil de Stad deze zoveel mogelijk vergroenen en systematisch de mogelijkheid overwegen om GRWB-voorzieningen te installeren, vooral als de school in een overstromingsgebied ligt.

➔ In het kader van het renovatieplan van de scholen, doorgaan met de plaatsing van zonnepanelen en de aanleg van groene daken.

➔ Acties voor duurzaam waterbeheer in de scholen ontwikkelen (drinkfonteinen, waterflessen, regenwatertanks, infiltratie- en overstromingsgebieden op de speelplaatsen, enz.).

- De Stad wil regenwateropvangsystemen installeren in scholen met moestuinen.
- De Stad wil al haar schoolgebouwen uitrusten met waterfonteinen.

➔ Het investeringsplan voor de scholen voortzetten om het energieverbruik te verminderen (dakisolatie, dubbele/drievoudige beglazing, thermostatische kranen, enz.).

➔ De uitrusting van onze scholen wat betreft duurzaam en recycleerbaar schoolmeubilair blijven vernieuwen en het project voor de recuperatie van het oude meubilair voortzetten.

- De Stad verbindt zich ertoe in haar contracten voor de vernieuwing van haar schoolmeubilair systematisch herstel-, hergebruik- en recyclageclausules te blijven opnemen.

➔ Ruilbeurzen voor schoolmateriaal of recyclagebibliotheken in de scholen organiseren.

<u>Mobiliteit</u>

➔ De omgeving van scholen en jeugdvoorzieningen ontwikkelen en beveiligen om de gebruiksvriendelijkheid en de luchtkwaliteit rond en in scholen te verbeteren:

- Zachte mobiliteit aanmoedigen (bewegwijzering, verbreding van voetpaden, fietsenstalling, enz.).
- Ouders aanmoedigen om actieve vervoerwijzen te gebruiken.
- De scholen van de Stad zetten zich in om te communiceren over het beschikbare openbaarvervoersaanbod. Bij alle renovatie- en bouwprojecten verbindt de Stad zich ertoe te voorzien in overdekte en/of openluchtfietsenstallingen.

➔ De ontwikkeling van schoolvervoerplannen binnen onze scholen voortzetten met de steun van het gewest om zachte mobiliteit voor personeel en leerlingen aan te moedigen en te organiseren (voetpaden, veilig gebruik van fietsen, fietsenstallingen enz.).

- 100% van de scholen zal tegen 2030 een schoolvervoersplan hebben, met de steun van het gewest.
- De Stad wil al haar basisscholen ondersteunen bij het organiseren van fietsbrevetten voor leerlingen.
- De Stad wil het aantal schoolrijen in haar scholen verhogen.

<u>Afval en voedsel</u>

➔ De sortering van afval voortzetten en verder verbeteren door zowel het personeel als de kinderen/jongeren bij de Zero afval-doelstelling te betrekken.

- De Stad streeft naar een algemeen gebruik van oranje vuilnisbakken in alle scholen en composten in het basisonderwijs waar mogelijk.

➔ Alle vormen van verspilling bestrijden.

➔ Verpakkingen voor eenmalig gebruik aanpakken en gezonde, duurzame snacks aanbieden.

<u>Jongeren bewustmaken en voorbereiden op kimaatuitdagingen</u>

➔ Onderwijs bieden over duurzame ontwikkeling en milieubescherming in haar drie dimensies: sociaal, ecologisch en economisch.

➔ Kinderen en jongeren bewuster maken van milieuvraagstukken door versterking van acties rond het thema duurzame ontwikkeling: respect voor het milieu, projecten voor rationeel energiegebruik, activiteiten op het gebied van afvalsortering, gebruik van gerecycleerde voorwerpen voor workshops, enz.

- De Stad streeft ernaar opleidingen aan te bieden op het gebied van onderwijs rond duurzame ontwikkeling en milieubescherming.

➔ Sport en gezonde voeding bevorderen bij kinderen en jongeren.

De administratie omvormen voor een geslaagde transitie

"Het departement Human Resources zal met elk departement samenwerken om specifieke opleidingen voor elk beroep aan te bieden, zodat al onze medewerkers, ongeacht de dienst waar ze werken of hun functie, in hun dagelijkse werk praktijken kunnen integreren die in overeenstemming zijn met de klimaatuitdagingen. Als medewerkers van een openbare dienst hebben de werknemers van de Stad Brussel de plicht om het goede voorbeeld te geven. We zullen hen blijven informeren en bewust maken, zodat zij niet alleen vanuit hun functie maar ook als burgers rekening houden met deze uitdagingen."

Faouzia Hariche, Schepen van Human Resources

Visie 2050

In 2050 is de stad Brussel geslaagd in haar transitie: zij heeft belangrijke veranderingen doorgevoerd die het mogelijk hebben gemaakt koolstofneutraliteit te bereiken: koolstofvrije mobiliteit, renovatie van haar openbare en particuliere gebouwen, energieproductie, veerkracht van het grondgebied en stadsontwikkeling, en dit via een permanente en transparante monitoring van het stedelijk en klimaatbeleid. De stad Brussel is een voorbeeld geworden op het gebied van klimaat, door de burgers in alle transparantie te informeren over de voortgang van de projecten en de gevolgen ervan, en hun de bevoegdheid te geven om te handelen door hen te begeleiden, projecten te financieren en hen te betrekken bij een proces van extern en wetenschappelijk beheer van de klimaatdoelstellingen. Deze ingrijpende veranderingen zijn ook mogelijk gemaakt door gemeentepersoneel dat is opgeleid in klimaatkwesties, beheer van overheidsfinanciën en een aanbestedingsbeleid dat de overgang bevordert. De vermindering van de emissies, de aanpassing aan de klimaatverandering en de gezondheid van de inwoners zijn de drijvende kracht achter het overheidsoptreden en de zorg van alle medewerkers geworden.

Context en problemen

Het bestuur van de Stad Brussel telt bijna 4.000 werknemers, verdeeld over 12 diensten, die diensten verlenen aan 187.000 inwoners. Het omvat ook meer dan 700 gebouwen die verantwoordelijk zijn voor 2,3% van de directe broeikasgasemissies in het gebied.

Om de ambities van lokale overheden op het gebied van mitigatie van en aanpassing aan de klimaatverandering haalbaar te maken, moeten de overheden zelf transformeren, met een tweeledig doel voor ogen. Ten eerste, een voorbeeldfunctie: het bestuur moet een openbare dienst van kwaliteit leveren die voldoet aan de behoeften van de burgers en die het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien niet in gevaar brengt: betere toegankelijkheid van openbare diensten, ontwikkeling van online diensten en informatie om de noodzaak van reizen te verminderen, vermindering van de kosten voor vastgoedbeheer en het energieverbruik, schone logistiek, meer transparantie over het overheidsbeleid en de voortgang en het effect van de plannen, enz. Deze voorbeeldige aanpak zal ook een demonstratie-effect hebben op de actoren in het gebied.

Ten tweede impliceert een veranderende wereld dat het bestuur zijn veerkracht en zijn vermogen versterkt om te anticiperen op risico's, om crises te beheersen, snel doeltreffende oplossingen te bedenken voor nieuwe uitdagingen, transversaal te werken aan complexe en multidisciplinaire thema's, de voortgang van zijn projecten te bewaken en een wetenschappelijke follow-up van de broeikasgasemissies van de stad op te zetten. Human resources, de organisatie van de departementen en de interne werking van de Stad, financiën, en digitale instrumenten zijn allemaal essentiële hefbomen voor verandering die ten dienste van de transitie moeten worden gesteld.

1. Personeelsbeheer met het oog op toekomstige uitdagingen

Nieuwe uitdagingen aangaan betekent nieuwe vaardigheden en nieuwe manieren van werken ontwikkelen. Klimaatmechanismen zijn complex en gekoppeld aan vele kwesties: milieu en biodiversiteit, watercyclus, economische activiteit, ongelijkheden en sociale rechten... Met deze complexiteit, deze transversaliteit en de nieuwe vaardigheden die voor de overgang nodig zijn, moet rekening worden gehouden in de opleidingsplannen en aanwervingsstrategieën.

De klimaattransitie mag niet de zaak blijven van een paar specialisten, maar moet bovendien op alle actieterreinen van de overheid in aanmerking worden genomen, hetgeen betekent dat alle functionarissen een passende opleiding moeten krijgen. Een beter begrip van de problematiek in kwestie, gecombineerd met de ontwikkeling van een cultuur van samenwerking en initiatief, zal ieder individu beter in staat stellen om bij een schok te reageren en oplossingen voor te stellen, waardoor de collectieve weerbaarheid wordt verbeterd.

Naast het opleidings- en aanwervingsbeleid moeten de werkomgeving en de organisatie zelf van de administratie de overweging van de klimaatnoodsituatie weerspiegelen. De interne transversaliteit kan worden versterkt, en het vermogen kan worden vergroot om verschillende vaardigheden en deskundigheid te coördineren om ervoor te zorgen dat alle projecten van de stad in overeenstemming zijn met de klimaatdoelstellingen.

2. Stadsinvesteringen en fiscaal beleid als hefbomen voor transitie

Om duurzamere antwoorden op de klimaatbehoeften ten uitvoer te leggen, schat de Europese Rekenkamer dat tussen 2021 en 2030 in heel Europa 11,2 biljoen euro aan investeringen nodig is.

De financiën van de stad, dat wil zeggen haar schatkist, haar begroting, haar belastingen, de subsidies die zij ontvangt en die zij toekent, vormen een belangrijke hefboom voor de transformatie van de economie en het grondgebied. Zij vormen de kern van de overgang en weerspiegelen de prioriteiten van de regering.

Belastingen en subsidies kunnen worden aangepast en gebruikt om praktijken te ondersteunen die sociaal, economisch en ecologisch verantwoord gedrag bevorderen of, omgekeerd, om praktijken te ontmoedigen die bepaalde als schadelijk beschouwde gedragingen bestraffen.

3. Overheidsopdrachten duurzamer maken

De stad Brussel heeft een jaarlijkse begroting van ongeveer 900 miljoen euro voor operaties in 2022 en 150 miljoen euro voor investeringen. Zij besteedt deze bedragen via overheidsopdrachten voor werken, leveringen en diensten, die een belangrijke hefboom voor de overgang vormen.

Zoals vermeld in Richtlijn 2014/24/EU van de EU "spelen overheidsopdrachten een sleutelrol in de Europa 2020-strategie, [...] aangezien zij een van de marktgebaseerde instrumenten zijn die moeten worden gebruikt om slimme, duurzame en inclusieve groei tot stand te brengen, waarbij wordt gezorgd voor een optimaal gebruik van overheidsmiddelen".

Daardoor worden overheidsopdrachten een directe hefboom voor het aanpakken van economische, sociale en milieu-uitdagingen. De stad gebruikt haar budgetten niet langer alleen om via een aankoop in een onmiddellijke behoefte te voorzien, maar geeft ze bewust uit om op grote schaal een positieve impact te hebben op het welzijn van de burgers, de lokale ondernemingen en ten behoeve van de huidige en toekomstige generaties.

De stad stelt zich op als "verantwoordelijke consument" en kiest daarom vrijwillig voor ecologisch en sociaal duurzame kwaliteitsproducten en -diensten. Dit wordt bereikt door een continu en goed ontwikkeld proces dat erop gericht is de milieueffecten structureel te verminderen.

4. Klimaatplanning en de interne monitoringmethode van de stad

Koolstofneutraliteit bereiken tegen 2050 is zowel een dwingende als een ambitieuze doelstelling, en is een ver vooruitzicht voor de routekaarten van een gemeentebestuur dat in de eerste plaats als taak heeft operationeel te zijn en dagelijks diensten te verlenen aan de burgers. Om doeltreffend te zijn moet deze doelstelling dus worden vertaald in tussentijdse doelstellingen. Dit klimaatplan is opgesplitst in concrete acties, uitgevoerd door de verschillende diensten en departementen, die verantwoordelijk zijn voor hun eigen strategie en de uitvoering van hun activiteiten. De klimaateenheid zal zorgen voor macrocontrole van het geheel om de administratie te ondersteunen en de genomen en/of te nemen doeltreffende maatregelen onder de aandacht te brengen.
Het effect van de acties wordt op homogene wijze gekwantificeerd en gemeten en in verband gebracht met de andere plannen van de stad, volgens het principe "meten is weten". Naast het klimaatplan wil de Stad Brussel haar monitoringcapaciteiten uitbreiden en haar kennis van het grondgebied versterken.

Op basis van deze permanente monitoring zal een regelmatige optimalisatiemethodiek worden ingevoerd om ervoor te zorgen dat de klimaatdoelstellingen worden gehaald. Concreet:

- De afdelingen evalueren hun actieplannen en presenteren jaarlijks de vorderingen aan het College.
- Om de twee jaar:
  - De Stad presenteert de resultaten van haar actieplan aan een panel van burgers en wetenschappers (lokale Klimaatraad);
  - Het College past zo nodig zijn actieplan aan op basis van de aanbevelingen van het panel van burgers en wetenschappers;
  - Het actieplan en de aanpassingen ervan worden voorgelegd aan de gemeenteraad;
  - Alle nieuwe medewerkers worden geïnformeerd over de klimaatuitdagingen die relevant zijn voor hun functies zodra ze aan het werk gaan.

5. Technologie voor klimaatplanning

In het algemeen zullen goede praktijken inzake digitale soberheid worden veralgemeend met de steun van de dienstverlener van de stad Brussel, i-CITY, om de milieu-impact van de digitale activiteiten van de stad te verminderen. De Green IT-strategie van I-city beoogt via zes actielijnen het verbruik van grondstoffen, het energieverbruik van ecologisch ontworpen IT-apparatuur en -diensten en de hoeveelheid elektronisch afval aan het einde van de levensduur te verminderen.

Ten slotte draagt de activiteit van de afdeling Smart City van de stad bij tot een betere planning en het opzetten van innovatieve projecten voor de overgang.

Strategische doelstellingen 2030

1. Personeelsbeheer met het oog op toekomstige uitdagingen

➔ De diensten ontwikkelen vaardigheden om acties uit te voeren die de doelstellingen van het klimaatplan nastreven

- het personeel van de stad opleiden, mondiger maken en bewuster maken van klimaatkwesties in verband met hun respectieve functie/afdeling
- Elke nieuwe werknemer wordt bij zijn indiensttreding geïnformeerd over klimaatkwesties die verband houden met zijn functie.

2. Stadsfinanciën en fiscaal beleid als hefbomen voor transitie

➔ De stad vraagt maximaal Europese, regionale, FWB- en andere subsidies aan voor haar klimaatgerelateerde investeringen.

➔ Versterken en diversifiëren van ethische, solidaire en duurzame investeringen

➔ De stad wil het fiscale instrument gebruiken als hefboom om deugdzaam gedrag dat bijdraagt tot de overgang te stimuleren en gedrag dat schadelijk is voor het klimaat te ontmoedigen.

3. Overheidsopdrachten duurzamer maken

➔ Overheidsopdrachten voldoen aan de criteria voor duurzaam inkopen, met inbegrip van ecologische, sociale en ethische clausules.

- De Stad verbindt zich ertoe deel te nemen aan de IWG's die door Leefmilieu Brussel worden georganiseerd en de voorgestelde acties uit te voeren.
- De stad zal via de afdeling Purchasing & Facilities een duurzame aankoopstrategie ontwikkelen. Dit zal de agenten onder meer leiden naar de doelstellingen en hoofdcriteria die in de bijzondere specificaties moeten worden opgenomen.
- De stad verbindt zich ertoe haar overheidsopdrachten te controleren om de doeltreffendheid ervan en de relevantie van haar duurzame criteria te meten.
- De kopers en/of gebruikers in de publieke sector zullen voortdurend worden opgeleid of bewust gemaakt van nieuwe mogelijkheden en ontwikkelingen op het gebied van milieuproducten, -diensten of -technologieën.

4. Klimaatplanning en de interne monitoringmethode van de stad

➔ De stad heeft haar jaarlijkse koolstofevaluatie uitgevoerd en een territoriale veerkrachtdiagnose ontwikkeld waarmee zij haar kwetsbaarheden in kaart kan brengen en maatregelen kan nemen om deze te verminderen.

➔ De strategische doelstellingen van het klimaatplan zijn voortdurend gecontroleerd via een groot aantal indicatoren. De ontwikkeling van de gecontroleerde acties en de koolstofvoetafdruk van het bestuur worden jaarlijks door de stuurgroep aan het college gepresenteerd, en om de twee jaar openbaar gemaakt in samenhang met het proces van burgerbestuur van het klimaatplan.

➔ 100% van de klimaatdoelstellingen worden opgevolgd via één enkel platform voor de hele administratie, gekoppeld aan de verschillende plannen van de stad.

5. Technologie voor klimaatplanning

➔ Een GreenIT-strategie ontwikkelen om een digitaal bedrijf te vormen

De groene IT-strategie van de stad heeft de koolstofvoetafdruk van digitale activiteiten met 20% verminderd ten opzichte van 2019.

Naar een gezamenlijk beheer van het klimaatplan

"Met dit nieuwe klimaatplan wil de Stad niet alleen het goede voorbeeld geven, maar vooral samen met burgers, bedrijven, handelszaken en verenigingen de doelstellingen realiseren. In een lokale klimaatraad bundelen verschillende thematische actoren hun krachten en zorgen zij voor de opvolging en de dynamiek van het netwerk. Via een Raad voor toekomstige generaties zullen jongeren aangeven hoe zij kunnen bijdragen aan de verwezenlijking van het plan. Door actieve burgers te steunen, zijn wij ervan overtuigd dat we de verwezenlijking van de klimaatdoelstellingen kunnen versnellen."

Arnaud Pinxteren, Schepen van Participatie

1. Visie 2050: "Samen bouwen aan een veerkrachtige en koolstofneutrale stad".

In 2050 is de Stad Brussel er dankzij haar territoriale klimaat governance in geslaagd een groot aantal actoren op haar grondgebied te betrekken bij het op duurzame en inclusieve wijze nastreven van de doelstellingen van koolstofneutraliteit. Iedereen heeft kunnen bijdragen aan de actie en de sturing van het gebied: burgers, verenigingen, bedrijven, openbare structuren, wetenschappers, enz. Deze samenwerking is 30 jaar geleden begonnen met 50 ambassadeurs die de grondslagen van dit netwerk hebben gelegd, en heeft geleidelijk vorm gekregen. Dit netwerk garandeert een ruimte voor permanente dialoog tussen de stad en haar grondgebied, waarbij ambitieuze gemeenschappelijke doelstellingen inzake klimaatkwesties en een gemeenschappelijk actiekader worden vastgesteld. Het bestuur ervan is in de loop der jaren geëvolueerd, maar de hoofddoelstelling is gebleven: "Samen bouwen aan een veerkrachtige en koolstofneutrale stad".

Dit netwerk is ook ontwikkeld in samenwerking met de gewestelijke overheden en de andere Brusselse gemeenten, alsook met Belgische en internationale actoren, met het oog op een grenzeloze samenwerking en het samen bouwen aan de stad die Brussel in 2050 is geworden.

2. Context en problemen

De stad Brussel moet een voorbeeldfunctie vervullen op het gebied van klimaatverandering, maar de grootste uitdaging om de doelstellingen van koolstofneutraliteit te bereiken ligt in de daadwerkelijke overgang van alle belanghebbenden op het grondgebied. En dat geldt niet alleen voor individuele initiatieven, maar ook voor collectieve actie.

Om deze dynamiek te ondersteunen, moeten de situatie en de strategische doelstellingen worden gedeeld en moet een routekaart zijn opgesteld om de prioritaire projecten vast te stellen. Er moet ook een kader en een methodologie worden vastgesteld waarin iedereen een plaats heeft.

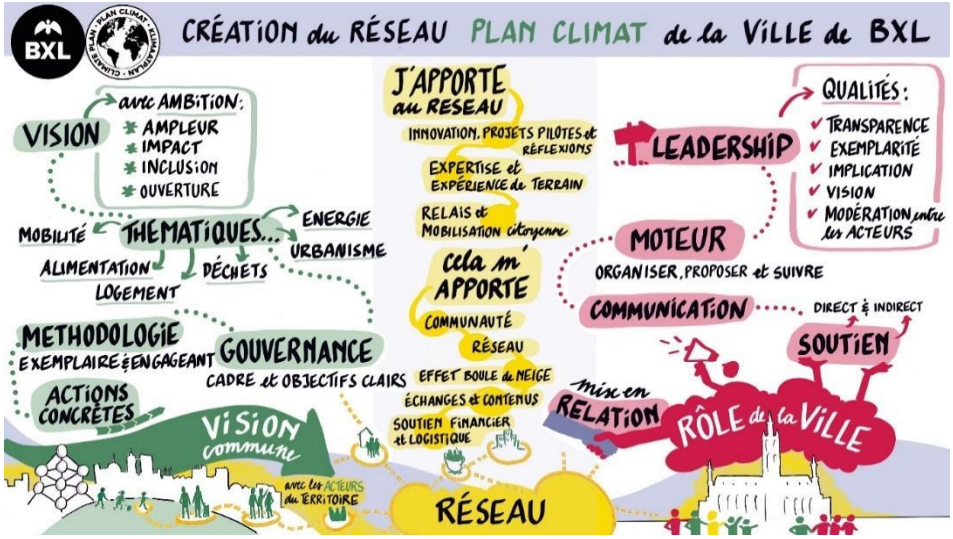
Vandaag de dag staan verschillende hefbomen voor verandering al centraal in de praktijken van de burgers. Veel verenigingen en comités komen in actie. Bedrijven en burgers zetten zich in voor het klimaat. In 2019 heeft een groot deel van de jongeren via stakingen en straatdemonstraties uiting gegeven aan hun zorgen en eisen op klimaatgebied. Sindsdien worden in Brussel regelmatig klimaatmarsen gehouden, waarbij duizenden burgers samenkomen om de klimaatnoodtoestand te bespreken.

De Stad Brussel luistert naar deze bewegingen en wil een rol spelen in deze lopende veranderingen: de actoren van morgen met elkaar in contact brengen, kennis en instrumenten delen, initiatieven zichtbaar maken, een multiplicatoreffect katalyseren.

Met het oog daarop heeft de Stad in 2021, na de gezondheidscrisis, een eerste participatief proces opgestart door burgers en deskundigen te raadplegen met het oog op het opstellen van het nieuwe Klimaatplan. Dit leidde tot :

- Straatinterviews met meer dan 200 burgers,
- Bijeenkomsten in de wijken rond de Babbeleir met meer dan 120 mensen,
- Thematische workshops met ongeveer 100 burgers en deskundigen,
- Interviews met 220 jongeren tussen 16 en 25 jaar in de openbare ruimte

Het resultaat van deze uitwisselingen is vertaald in de volgende muurschildering:

Tegelijkertijd is de oproep voor klimaatprojecten (voorheen de oproep voor duurzame initiatieven) aangepast en ingezet om de klimaattransitie van de actoren op het grondgebied beter te ondersteunen.

In het voorjaar van 2022 heeft de stad een netwerk van territoriale actoren opgezet op basis van participatieve workshops met een vijftigtal ambassadeurs.

De stad Brussel neemt ook deel aan internationale netwerken voor kennisuitwisseling: Burgemeestersconvenant, Energy Cities, Eurocities, rapportage van emissies via het Carbon Disclosure Project, Association internationale des maires francophones, enz. Op lokaal niveau onderhoudt de Stad talrijke contacten met de overheden op haar grondgebied, de gemeenten van Brussel en omgeving, Brulocalis en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Het is de ambitie van de Stad om deze dynamiek van co-constructie te versterken en ervoor te zorgen dat het Klimaatplan de basis vormt van een routekaart van iedereen, die in de loop van de tijd evolueert om overeen te stemmen met de realiteit van de acties die op het grondgebied worden uitgevoerd en die wordt aangepast om ervoor te zorgen dat de klimaatdoelstellingen collectief worden bereikt. Deze routekaart zal een instrument zijn dat kan evolueren naargelang de begeleidende context.

De belangrijkste uitdaging zal zijn om alle burgers en organisaties erbij te betrekken en in staat te stellen de vastgestelde problemen collectief aan te pakken door middel van concrete

acties. De stad wil zowel optreden met degenen die door hun aard een sterke potentiële impact hebben, als met degenen die het meest kwetsbaar zijn voor toekomstige klimaatverandering.

Strategische doelstellingen 2030

1. Oprichting van de lokale Klimaatraad

➔ In 2030 worden de strategische doelstellingen van het klimaatplan bereikt dankzij de aansturing van een lokale Klimaatraad die bestaat uit vertegenwoordigers van de Stad, de academische wereld en lokale actoren (bedrijven, lokale comités, scholen, verenigingen, burgers, enz.). In afstemming met de gewestelijke Burgerraad voor het klimaat, zorgt de lokale Klimaatraad voor een transparante monitoring en uitwisseling van de acties die op het grondgebied worden uitgevoerd, waarbij de CO2-emissies die door alle actoren op het grondgebied van de Stad worden geproduceerd, in kaart worden gebracht, alsook de acties die gericht zijn op een betere aanpassing van het grondgebied aan de klimaatverandering.

➔ Om deze doelstellingen van het grondgebied te verwezenlijken, zal de Stad Brussel deze Vergadering 3 belangrijke opdrachten toevertrouwen:

- op basis van de resultaten van het door de stad georganiseerde participatieproces (2021 - 2022) de routekaart van het klimaatplan voltooien die betrekking heeft op de doelstellingen van het grondgebied
- zorgen voor de follow-up en evaluatie van het klimaatplan (monitoring, governance, analyse en verslag met aanbevelingen)
- Een maximaal aantal actoren verenigen rond klimaatdoelstellingen en dit netwerk animeren.

2. Steun voor lokale acties

➔ De stad breidt de oproep voor klimaatprojecten het hele jaar door uit en past de soorten groene subsidies aan om de klimaatuitdagingen aan te gaan en de uitvoering van klimaatprojecten op het grondgebied te versnellen.

➔ De stad steunt de ontwikkeling van projecten die in overeenstemming zijn met het klimaatplan.

➔ Om de vermenigvuldiging van projecten en initiatieven te vergemakkelijken, maakt de Stad de acties van de actoren op het grondgebied zichtbaar.

3. Raad van Toekomstige Generaties

➔ De stad biedt onderdak aan een "Raad van Toekomstige Generaties" van jongeren uit de regio, die als taak heeft het klimaatplan van de stad permanent te verankeren in de visie van toekomstige generaties. In een open en gecoördineerde dialoog met de Brussels Climate Assembly brengt deze Raad concrete voorstellen en acties naar voren van en/of beheerd door de toekomstige generatie.

4. Externe uitwisselingen versterken

➔ De Stad heeft haar samenwerking met de federale overheid, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de 18 Brusselse gemeenten versterkt, met name door diensten, instrumenten en administratieve procedures te delen.

➔ De stad heeft de internationale banden aangehaald om beste praktijken uit te wisselen, voornamelijk met Energy Cities, Eurosteden, het Burgemeestersconvenant, enz.

➔ De stad werkt op lange termijn samen met universiteiten en hogescholen om een brug te slaan tussen onderzoek en innovatie en de klimaattransitie van het grondgebied.